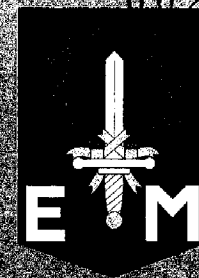

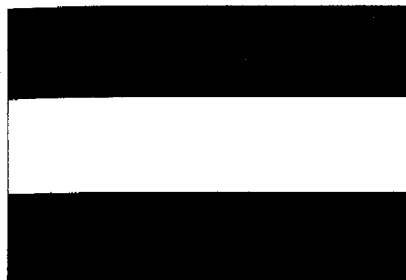
INFO-SCOOP

002910

JNL

maj H.J. Jacobs

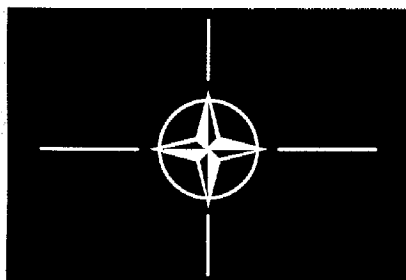

Voor u ligt dan alweer de eerste Info-Scoop van 1999. Als eerste wenst de redactie van de Info-Scoop u en uw dierbaren veel goeds, gezondheid en leesplezier in 1999.

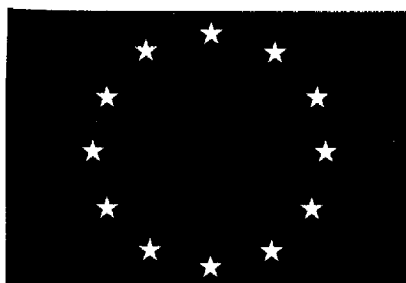
Voor velen was de afgelopen weken een periode van rust en bezinning. De problemen in de wereld hebben afgelopen weken zich niets van dit alles aangetrokken, wat o.a. blijkt uit de volgende artikelen in deze uitgave.

Als eerste het vervolg op het artikel over Macedonië uitgebracht in de laatste Info-Scoop van 1998, de Aooi Schuil gaat in dit artikel in op de radicalisering, een opsomming van de belangrijkste politieke partijen en hun doelstellingen. Tevens wordt ingegaan op de uitslag van de verkiezingen, de internationale samenwerkingsverbanden en tot slot een kleine blik in de toekomst van FYROM.

De tnt Haak levert aan deze uitgave een bijdrage door zijn artikel "Machtsspel om Kaspische olie." Na de ineenstorting van de USSR in 1991 kregen veel landen belangstelling voor de Kaspische Zee regio, vanwege de rijkste olie- en gasvelden van de wereld. Olie blijft van strategisch belang, de economieën van de geïndustrialiseerde staten zijn zeer afhankelijk geworden van het gebruik ervan. De tnt Haak geeft dan ook aan in zijn artikel wie de belangrijkste gegadigden zijn, welke rechten zij denken te kunnen ontlenuen en wat de gevolgen zijn van deze machtsstrijd.

In het laatste artikel geschreven door de Kap Cramer Bornemann wordt een terugblik gegeven op de verkiezingen in Bosnië Herzegovina van 1998. In zijn artikel gaat hij in op de grondwet van BIH en geeft de inhoud van diverse artikelen aan met daaraan verbonden de gevolgen voor de politiek en hoe daar qua structuur invulling aan gegeven wordt. Een zeer ingewikkelde materie die echter van grote invloed is op ons eigen optreden. Hij vervolgt zijn artikel door in te gaan op het politieke klimaat, de veranderingen van dit klimaat en de invloeden van de Office of the High Representative (OHR).

Zoals u al weet, de Info-Scoop is volledig samengesteld uit openbare bronnen. Indien er uw naam of uw organisatie genoemd wordt in de inhoud van deze publicatie, wordt de verantwoordelijkheid op te nemen met één van de redactieleden van de Info-Scoop (zie colofon).

COLOFON

INFO-SCOOP is een maandelijks uitgave van 101 Mlpel
Adres: Simon Stevinkazerne,
MPC 41 A, Postbus 9012, 6710
HC Ede
Telefoon: 0318-683050/3073/
3023
Redactie: Maj H.J. Jacobs,
Elnt P.W.T.S. Menting, sgt1
Vels.

INFO-SCOOP wordt verzonden aan die instanties welke functioneel belang hebben bij actuele informatie.

De inhoud van de **INFO-SCOOP** is volledig samengesteld uit open bronnen. Overname uit deze publikatie is toegestaan mits de bron wordt vermeld.

Indien uw verzendadres is gewijzigd, gelieve dit doorgeven aan repro 101 Mlpel (zie bovenstaand adres of telefonisch 031868-3023).

INHOUDSOPGAVE

COLOFON	2
FYROM (MACEDONIE)	2
RADICALISERING	3
HET KIESSTELSEL	3
DE BELANGRIJKSTE POLITIEKE PARTIJEN	4
ALBANESE GRONDSLAG	5
DE VERKIEZINGEN	6
TOEKOMSTPERSPECTIEVEN FYROM	7
MACHTSSPEL OM KASPISCHE OLIE	9
VERKIEZINGEN BOSNIE HERCEGOVINA	14

FYROM (MACEDONIE)

Aooi Schuijl

Nu de parlementsverkiezingen achter de rug zijn en een nieuwe regering is samengesteld, is het interessant om de toekomstperspectieven van de Voormalige Joegoslavische Republiek van Macedonië, onder de loep te nemen. Is de republiek na de onlangs gehouden verkiezingen wezenlijk veranderd? Is haar buitenlandse politiek gewijzigd? Maar vooral: staat zij nog steeds achter een stationering van NAVO-eenheden op hun grondgebied.

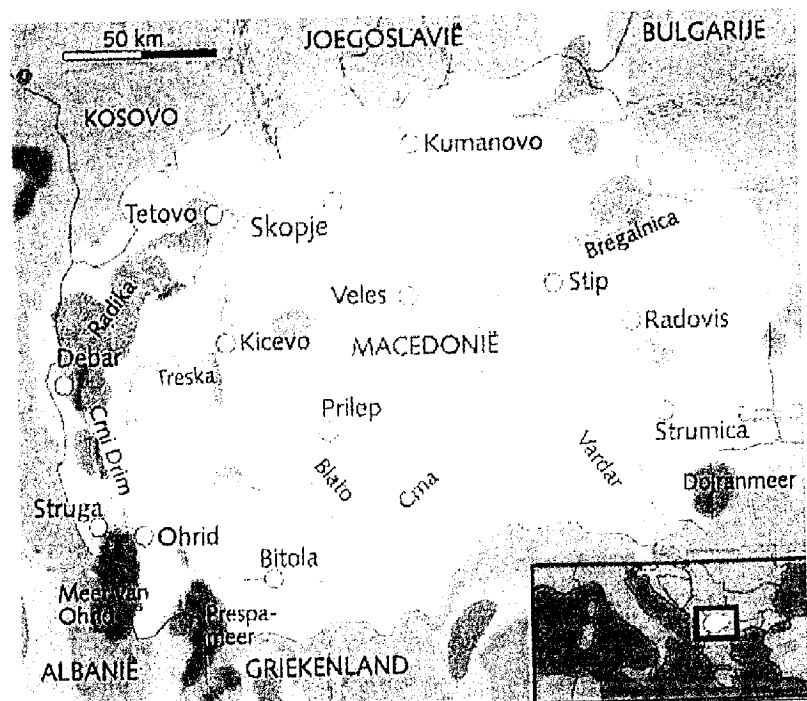
In dit tweede deel de radicalisering, een opsomming van de belangrijkste politieke partijen en hun doelstellingen, de uitslag van de verkiezingen, de internationale samenwerkingsverbanden en tot slot, voor zover dit mogelijk is, een blik in de toekomst.

Voor dit artikel is o.a. gebruik gemaakt van: Keesings Historisch Archief, International Herald Tribune, Jane's Defence Weekly, Reformatorisch Dagblad, Oost-Europa Verkenningen, Country Profile, Intelligence Digest, Frankfurter Allgemeine, NRC, Volkskrant, Algemeen Dagblad, The European en Internet

DE WEG NAAR ONAFHANKELIJKHEID

De Assemblee van Macedonië nam op 7 juni 1991 het aanhangsel 'socialistisch' uit de officiële naam van de republiek ('Socialistische Federale Republiek van Joegoslavië'), die daarmee veranderde in de 'Republiek Macedonië'. Verder nam de Vergadering vier grondwetwijzigingen aan. In één daarvan werd vastgesteld dat alleen de Assemblee van Macedonië de noodtoestand in de republiek kon afkondigen. Op 22 juni maakte Macedonië een programma bekend in geval van afscheiding van Joegoslavië. Op 8 december koos de bevolking van Macedonië, na de desintegratie van Joegoslavië, in een referendum in grote meerderheid voor de onafhankelijkheid.

In januari 1992 werd Macedonië geconfronteerd met Griekse vijandelijkheden, omdat dat land van mening was dat de naam Macedonië een territoriale claim impliceerde op de noordelijke Griekse provincie Macedonië. Voertuigen uit Macedonië werden aan de Griekse grens teruggestuurd en duizenden demonstranten in Thessaloniki (Grieks-Macedonië)

protesteerden tegen het gebruik van de naam Macedonië. Griekenland reageerde vervolgens woedend op de Turkse erkenning van de Republiek Macedonië. Bulgarije, dat Macedonië ook al had erkend, wijzigde zijn standpunt met de verklaring dat pas volledige diplomatieke betrekkingen kunnen worden aangeknoopt wanneer de republiek officieel verklaarde dat er geen sprake is van een Macedonische minderheid in Bulgarije en dat zij er vanaf zou zien verdere territoriale aanspraken jegens Bulgarije te maken.

Op 2 februari 1992 begon het Joegoslavische leger VJ (met achterlating van haar materiaal) de terugtrekking van haar eenheden op Macedonisch grondgebied.

Uiteindelijk werd Macedonië op 8 april 1995 als 'Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië' tot de VN toegelaten.

RADICALISERING

ALBANEZEN

Na de onafhankelijkheid op 20 november 1991 ontstonden er zowel bij de Macedoniërs als bij de Albanese twee belangrijke politieke stromingen, namelijk een gematigde en een radicale. In een verboden 'Stemming' in januari 1992 sprak een groot deel van de Albanese bevolking in de FYROM zich zelfs uit voor een "Albanese Autonome Republiek Illyrië".

De laatste (omstreden) volkstelling in 1994 gaf aan dat er van de 2,2 miljoen inwoners, 22,9% van etnisch-Albanese origine is. Gezien het hoge geboortecijfer van de Albanese en de komst van ongeveer 23.000 vluch-

telingen uit Kosovo, kan men stellen dat dit percentage sindsdien flink is gestegen. De opkomst van het Kosovo Bevrijdingsleger UCK heeft de afgelopen jaren de grote Albanese minderheid -naar eigen zeggen zelfs 35 tot 40%- in de FYROM drastisch geradicaliseerd. De Macedonische-Albanese (M-Albanese) laten zich door het UCK inspireren en die radicalisering heeft op haar beurt de

Macedoniërs in het geweer geroepen. De belangrijkste Macedonische par-

"biddende M-Albanese"

Internet

MACEDONIERS

De radicalisering bij de Macedoniërs is terug te vinden bij een veranderd vocabulaire: steeds vaker worden t.a.v. de M-Albanese de woorden separatisme en terrorisme in de mond genomen. De grote populariteit van het UCK onder de M-Albanese en de komst van de duizenden vluchtelingen uit Kosovo hebben, in combinatie met het harde optreden van de Macedonische autoriteiten tegen de Albanese nationalist (Tetovo), de etnische verstandhouding dermate verstoord dat de twee gemeenschappen tegenwoordig zo goed als gescheiden van elkaar leven.

DE VERSTANDHOUDING OP POLITIEK NIVEAU

Op dit niveau blijkt dat er, ondanks de sympathie voor het UCK, bij de M-Albanese totaal geen behoefte bestaat voor een 'Groot-Albanië'. Separatisme zou alleen maar leiden tot geweld, mogelijk zelfs tot een burgeroorlog. Verder zijn de M-Albanese onderling ook nog eens verdeeld. Eén van de belangrijkste M-Albanese partijen maakt zelfs deel uit van de huidige regering, terwijl de andere grote Albanese partij als radicaal bekend staat.

tij, de ultranationalistische VMRO-DPNME, is de afgelopen jaren niet in het parlement vertegenwoordigd geweest: zij boycotte de vorige verkiezingen in 1994 wegens vermeende fraude. Ditmaal doet zij wel mee en om na de verkiezingen nationaal, maar vooral internationaal als fatsoenlijke partij te worden geaccepteerd, heeft de partij haar anti-Albanese retoriek gematigd. Een hoopvol signaal, want de toch al wankel economie zal door een escalatie waarschijnlijk ten gronde worden gericht. De opgelopen etnische spanningen (grafschendingen, 'verhuizingen', bomaanslagen etc.) moeten dientengevolge tot staan worden gebracht.

HET KIESSTELSEL

De parlementsverkiezingen in de FYROM worden gewoonlijk om de vier jaar gehouden, terwijl de presidentsverkiezingen om de vijf jaar, met een maximum regeerperiode van twee ambtsperiodes, plaatsvinden. In de in 1991 opgestelde grondwet werd de FYROM gedefinieerd als 'een staat die op burgerschap en niet op etnische grondslag is gebaseerd'. Sinds juli 1998 is er na 4 jaar debatteren eindelijk een nieuw kiesstelsel

aangenomen. Hiertoe werden er drie wetten aangenomen:

- Wet op de Verkiezingen van Parlementsleden;
- Wet op het Districtenstelsel;
- Wet op de Stem- Identificatiekaart.

Wet op de Verkiezingen van Parlementsleden

De Sobranje of Nationale Assemblée bestaat uit één kamer met 120 zetels. De wetgevende macht ligt in handen van de Sobranje die gemachtigd is een president te kiezen. De president (tevens opperbevelhebber van de strijdkrachten) benoemt vervolgens een premier en het kabinet.

verkiezingsbureau VMRO in Krusevo

Frankfurter Allgemeine Zeitung

Wet op het Districtenstelsel

De 120 zetels in het parlement worden gevuld door **twee kiessystemen**;

1. DISTRICTENSTELSEL (85 zetels)
2. EVENREDIGE VERTEGENWOORDIGING (35 zetels)

Het voordeel is dat ook de relatief kleine politieke partijen, mits ze de 5% kiesdrempel hebben gehaald of hiertoe een coalitie zijn aangegaan, in staat worden gesteld aan de regering deel te nemen.

In de districten worden de verkiezingen in twee stemrondes gehouden. Een kandidaat wint een zetel in de eerste ronde wanneer hij/zij een meerderheid van stemmen heeft vergaard

en dat aantal stemmen dient niet minder te zijn dan éénderde van het totaal aantal geregistreerde kiezers in dat district. Wanneer een kandidaat niet de vereiste meerderheid heeft gehaald, dient er binnen veertien dagen een **tweede** ronde te worden gehouden. De twee kandidaten met de meeste, in de eerste stemronde behaalde stemmen, krijgen dan de gelegenheid die zetel in de wacht te slepen.

De eerste gemeenteraadsverkiezingen en burgemeestersposten (124) werden overigens in november 1996 gehouden.

DE BELANGRIJKSTE POLITIEKE PARTIJEN

MACEDONISCHE GRONDSLAG

SDSM Sociale Democratische Alliantie van Macedonië (Sociaal Democratski Sojuz na Makedonije)
Voorzitter: Branko Crvenkovski

De partij werd in 1990 opgericht en is voortgekomen uit de Liga van Communisten en de Partij van Democratische Hervormingen. De SDAM streeft naar privatisering en vrije markteconomie en heeft zich voor een lidmaatschap van de EU en NAVO uitgesproken. Deze regeringspartij leverde de huidige premier Branko Crvenskovski en president Kiro Gligorov

VMRO-DPMNE Interne Macedonische Revolutionaire Organisatie - Democratische Partij voor Macedonische Nationale Eenheid

(Vnatresno Makedonska Revolucionarna Organizacija - Demokratska Partija na Makedonsko Nacionalno)

Voorzitter: Ljubco Georgijevski.

De belangrijkste radicale nationalis-

VMRO-DPMNE

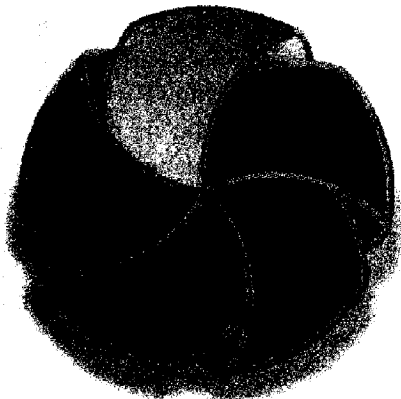
Internet

tische partij, die de huidige grenzen niet erkent en de culturele eenheid van de Macedonische natie koestert. De partij heeft zijn historische grondslag in de IMRO, die tijdens het Ottomaanse Rijk een terroristische organisatie was en streefde naar een zelfstandige staat Macedonië. De anti-Albanese partij is sterk op Bulgarische gericht en heeft haar grootste aanhang in de steden. Verder zet zij de regering steeds meer onder druk om agressiever op te treden tegen de separatistische acties, die door de nieuwe generatie van radicale etnische Albanese leiders wordt ondernomen. In 1994 boycotte de partij de verkiezingen uit protest over vermeende fraude.

DA Democratisch Alternatief
(Demokratska Alternativa)

Voorzitter: Vasil Tupurkovski (laatste Macedonische vertegenwoordiger in het voormalige Joegoslavische Presidium)

In 1998 door Tupurkovski opgericht.

badge DA
Internet

Tupurkovski wordt gezien als de meest bewonderde politicus in Macedonië en is vooral geliefd onder de intellectuelen en geschoolde Macedoniërs. Zij zien in hem de man die het land naar een hoger economische plan kan brengen. Hij wordt gezien als de opvolger van de huidige regeringsleider Gligorov.

LDP Liberaal Democratische Partij
(Liberalno-Demokratska Partija)
Leider: Petar Goshev (oud DP-leider)
Deze partij is in het begin van 1997

voortgekomen uit een fusie tussen de LP (Liberaal Partij) en de DP (Democratische Partij) en streeft naar een liberale marktgerichte politiek.

SPM Socialistische Partij van Macedonië

(Socijalistika Partija na Makedonija)
Voorzitter: Ljubisav Ivanov

Deze partij werd in 1990 opgericht en heeft haar aanhang vooral in het industrie-rijke noordoosten van het land. De voorzitter is tevens eigenaar van het grootste (privé-) tv-station.

MAAK Beweging voor pan-Macedonische actie

Voorzitter: Strasho Angelovski
Een radicale nationalistische partij die nauwe banden onderhoudt met de VMRO-DPMNE.

DPM Democratische Partij voor Macedonië

(Demokratska Partija na Makedonija)
Leider: Tomislav "Bombaj" Stojanovski

Deze partij vertegenwoordigt de Macedoniërs in de door Albanen overheerste gebieden. Welke richting deze partij uitgaat is vooralsnog niet bekend.

ALBANESE GRONDSLAG

PDP Partij voor Democratische Vooruitgang

(Partija za Demokratski Prosperitet)
voorzitter: Abdurahman Aliti.

De in 1990 opgerichte partij behoort tot de gematigde stroming binnen de Albanese gelederen. De grootste etnisch-Albanese partij streeft naar een betere grondwettelijke status van de Albanese minderheid en trachtte dit te verwezenlijken door destijds deel te nemen aan de regering. Op deze wijze hoopte zij op een evenredige vertegenwoordiging van de M-Albanen in de Macedonische instanties, promotie van het Albanen tot staats-aal en de erkenning van de ondergrondse Albanestalgige universiteit, die destijds in Tetovo werd opgericht.

PDSH Democratische Partij van Albanen

(Partie Demokratike Shqiptare)
Politieke leiders: Arben Xhaferi (president) Menduh Thaci en Iljaz Halimi (vice-presidenten)

De partij is voortgekomen (juli 1998) door het samengaan van de PDPA (Partij voor Democratische Vooruitgang voor de Albanen) en de kleinere NDP (Nationaal Democratische Partij). Dit is een radicalere partij dan de Albanese regeringspartij PDP, die zij van collaboratie beticht door haar coalitie met de regeringspartij SDSM. Ze boycot als sinds april dit jaar niet alleen het parlement maar ook de gemeenteraden, waarin ze is vertegenwoordigd, uit protest tegen de veroordeling van de M-Albanese burgemeesters van Gostivar en Tetovo, vorig jaar zomer. Destijds kwam het tot rellen nadat de burgemeester van Gostivar, in strijd met de wet, de Albanese vlag op het gemeentehuis had gehesen. Na een soortgelijk incident werden beide burgemeesters wegens het oproepen van rassenhaat, tot langdurige gevangenisstraffen veroordeeld. Haar streven is een autonome Albanese regio binnen de staat Macedonië.

OVERIGE PARTIEN

Er zijn nog enkele kleine partijen, waarvan de doelstellingen niet helemaal bekend zijn. De stromingen die zij vertegenwoordigen, onderkennen we echter wel:

- SKM Communistische Liga
- SDA Partij voor Democratische Aktie-Islamitisch
- DPTM Democratische Partij van Turken in Macedonië
- Alliantie van Roma (zigeunerbelangen)

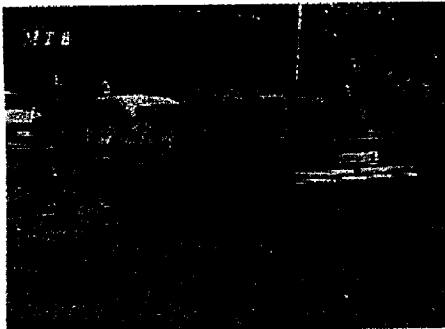

president Gligorov
Internet

DE VERKIEZINGEN

DE HUIDIGE PRESIDENT

Kiro Gligorov, geboren 3 mei 1917 in Shtip, in Macedonië. In 1938 voltooide hij in Belgrado zijn rechtenstudie. Tijdens de Tweede Wereldoorlog maakte hij deel uit van de antifascistische verzetsbeweging 'Narodno Osloboditelna Borba', die zich tegen de Duitse bezettingsmacht verzette. Na de oorlog bezette hij verschillende belangrijke bestuursposen in de economische sector. In 1948 werd hij benoemd tot professor in de Economie aan de Universiteit van Belgrado. Tussen 1971 en 1972 was hij president van Joegoslavië. In 1991 werd hij tot president van Macedonië gekozen. Hij slaagde erin om in 1992 de terugtrekking van de Joegoslavische legereenheden uit Macedonië te bewerkstelligen. In oktober 1995 ont kwam hij ternauwernood aan een bomaanslag.

Internet

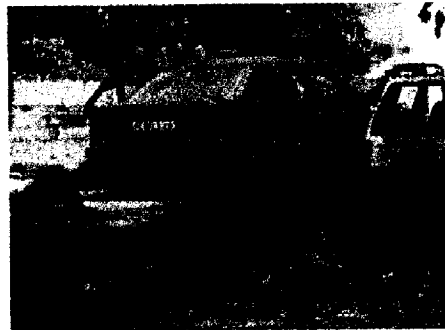
RECHTSE OPPOSITIE OVERWINNAAR

Op 1 november 1998 gaf premier Branko Crvenkovski, de sociaal-democraat die de afgelopen jaren had geregeerd, zijn nederlaag toe. Voor het eerst sinds de onafhankelijkheidsverklaring in 1991, zal het land niet worden bestuurd door voormalige communisten. De regeringspartij SDSM van premier Crvenkovski, resteerde slechts 27 van de 58 zetels. De M-Albanese coalitiepartij PDP behield slechts 11 zetels. Grote winnaar werd de coalitie bestaande uit de VMRO-DPMNE en de conservatieve partij Democratische Alternatieve (DA). Deze combinatie kan op een meerderheid rekenen van de 120 ze-

tels. De belangrijkste M-Albanese partij, PDSH kwam op 11 zetels.

OPDRACHT REGERINGSFORMATIE

President Kiro GLIGOROV, heeft op 23 november Ljubco Georgijevski opgedragen een regering te formeren. De beoogd premier vertelde de pers dat hij verwacht op 27 november zijn toekomstig kabinet te hebben samengesteld. Georgijevski is leider van de nationale coalitie die, gezien de recente verkiezingsuitslag, een meerderheid van 62 van de 120 parlementszetels heeft verkregen. Thans vindt overleg plaats om de Albanese PDSH van Arben Xhaferi -t.b.v. een bredere regeringsbasis- binnen de regeringscoalitie te brengen. De toekomstige premier is 32 jaar en zijn centrumrechtse partij won de recente verkiezingen met de verkiezingsbeloften "corruptiebestrijding en stimulering van de eco-

nomische vooruitgang". Een van de eerste problemen die de nieuwe regering zal moeten oppakken is het NAVO-verzoek tot stationering op

Party	1998 Seats	1994 Seats	1990
VMRO-Demokratska Partija na Makedonsko Nacionalno (VMRO-DPMN)	28,1%	62	boycott 38
Democratic Party of National Unity, conserv.-nationalist			
Socijal-Demokratski Sojuz na Makedonija (SDSM)	25,2%	27	48,3% 58 54
Social Democratic Alliance of Macedonia, social-dém.			
Partija za Demokratski Prosperitet (PDP)	19,3%	14	8,3% 10 18
Democratic Prosperity Party, albanian minority			
Narodna Demokratska Partija (NDP)	PDP	11	3,3% 4 7
People's Democratic Party, albanian minority			
Demokratska Alternativa (DA)	10,1%	DPMN	- -
Democratic Alternativ, conserv.			
Liberalno-Demokratska Partija (LDP)	7,0%	4	24,2% 29 -
Liberal Democratic Party, liberal			
Socijalistika Partija na Makedonija (SPM)	*4,7%	2	7,5% 9 -
Socialist Party of Macedonia, socialist			
Others	5,0%	-	8,4% 11 3

De verkiezingsuitslag nov '98

Internet

Macedonisch grondgebied van de 'snelle-reactiemacht' voor KOSOVO 'EFOR'.

MACEDONISCHE REGERING BEKRACHTIGD

Op 30 november is de nieuwe regering van FYROM door de Sobranje (parlement) bekrachtigd. 76 vertegenwoordigers stemden voor het door de nieuwe premier Ljubco Georgijevski (VMRO-DPMNE) samengestelde kabinet, 31 stemden tegen. Van de totaal 27 ministers behoren 14 politici tot de VMRO-DPMNE, de Democratische Alternatieve (DA) van Tupurkovski behield 8 ministersposen en de Albanese Democratische Partij (PDSH) van Xhaferi kreeg 5 posen. DA en PDSH leveren elk een vice-premier. In zijn toespraak zei de premier o.a. dat Macedonië streeft naar het lidmaatschap van de EU en van de NAVO, als ook naar vriendschappelijke relaties met de buurlanden.

Regeringsdeelname: Op 12 november is in Macedonië openlijk gespeculeerd over de deelname van de DPA (militante Albanese Partij) aan de toekomstige regering. Partijvoorzitter Arben Xhaferi zou de post van minister van Informatie mogen bekleden. De DPA ontkende de speculatie niet en zinspeelde op een breuk met de gematigde Albanese partij PDP. PDP-deelname was slechts mogelijk indien deze partij "nieuwe, verse mensen" naar voren zou schuiven.

DE NIEUWE PREMIER

Ljubco Georgijevski, pas 32 en toch

een veteraan in de politiek. Hij stichtte negen jaar geleden een eigen partij De VMRO-DPMNE op. Georgijevski was van huis uit radicaal, fel anti-communistisch, fel nationalistisch, polariserend op het extreme af. Hij ging heftig tekeer tegen de M-Albanese minderheid in Macedonië. "De Albanen bouwen zoveel moskeeën dat er spoedig meer islamitische dan orthodoxe gebedshuizen te vinden zijn in Macedonië". De lange vinnige ruzie met Griekenland over de naam en de vlag werd steeds weer door hem gecompliceerd. De jonge dichter en schrijver die landkaarten verspreidde waarop Macedonië te zien was met inbegrip van heel Noordoost-Griekenland, hetgeen de Grieken weer tot woede dreef en president Gligorov in grote problemen bracht in zijn pogingen de ruzie te sussen. Het VMRO-radicalisme ging zo ver dat er 'zelfverdedigingscomités' werden gevormd om de belangen van de Macedoniërs tegen de Albanen te verdedigen. De partij deinsde er niet voor terug om eigen gematigder partijgenoten met de dood te bedreigen. De huidige premier is tegenwoordig een verzoener, die erop uit is de etnische tegenstellingen weg te nemen, hen te verzoenen. Zijn programma: bestrijding van de werkloosheid (34% van de beroepsbevolking) door buitenlandse investeerders aan te trekken, sneller privatiseren, stimuleren van de privé-sector en tenslotte de bestrijding van de corruptie.

Georgijevski, de nieuwe premier
Internet

INTERNATIONALE SAMENWERKINGSVERBANDEN
- Mei 1992 werd een bilateraal

veiligheidsverdrag tussen Bulgarije en Macedonië getekend (uitwisseling van info op veiligheidsgebied en toekomstige militaire contacten)

- Op 07-04-1993 werd Macedonië als de republiek FYROM tot de Verenigde Naties (VN) toegelaten
- Internationaal Monetair Fonds (IMF) 21-04-1993
- Centraal Europees Initiatief (CEI) 17-07-1993
- Voedsel- en Landbouworganisatie van de VN (FAO) 08-11-1993
- UNESCO 1993
- Economische Commissie voor Europa (UNECE) 1993
- Internationale Maritieme Organisatie (IMO) 12-10-1993
- WHO 22-04-1994
- Militaire overeenkomst met Turkije 13-04-1995
- Raad van Europa 19-10-1995
- November 1995 lid in het 'Partnership for Peace'
- 1996 volwaardig lid van de Noord Atlantische Samenwerkings Raad (NACC)
- Juli 1996 Handelsovereenkomst met Slovenië
- In april 1997 tekende de FYROM een Samenwerkings- en Handels-overeenkomst met de EU

TOEKOMSTPERSPECTIEVEN FYROM

Relatie Bulgarije: De beide landen onderhouden tegenwoordig goede bilaterale betrekkingen. Bulgarije ontkent echter nog steeds het bestaan van een Macedonische taal (en dus van de Macedonische natie). Het blijft

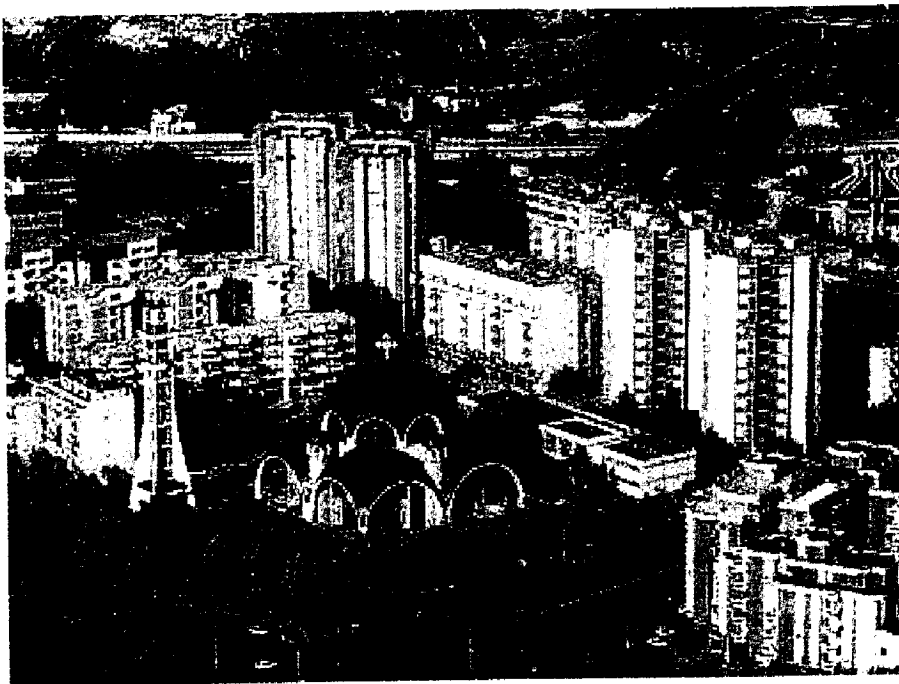
bij zijn bewering dat het Bulgaars en Macedonisch dezelfde (Bulgaarse) taal is. Bulgaren zijn tijdenlang grootgebracht met het idee dat Macedoniërs en Bulgaren een volk zijn. Tegenwoordig worden veel overeenkomsten met Bulgarije niet geratificeerd vanwege de taalkwestie. De problemen met Bulgarije zijn desondanks minder groot dan met de overige buurlanden. Bulgarije was zelfs het eerste buurland dat de FYROM in 1992 als een onafhankelijke staat erkende. In de FYROM heeft de voorzitter van het Democratisch Alternatief (DA, een van de winnaars van de recente verkiezingen), Vasil Tuperkovski, (in een interview op 11 november) verklaard te willen streven naar verbetering van de relatie met Bulgarije. Dit zou niet betekenen dat Bulgarije een grotere invloed zou krijgen in Macedonië of andersom. Het e.e.a. zou geregeld worden in diverse bilaterale overeenkomsten.

Relatie Servië: Hoewel de officiële relaties vrij goed zijn, resteert er een groot probleem, namelijk het ontbreken van een officieel erkende grens tussen beide landen. Al sinds de onafhankelijkheid van de FYROM, bestaat er onenigheid over het verloop van de grens. Joegoslavië wil zijn grens veel verder naar het zuiden opschuiven. Ook de berg Straza in het noordoosten van de FYROM is een omstreden zaak omdat in 1994 troepen uit de FRJ de berg hadden bezet. Een ander probleem is de Servische weigering om de onafhankelijkheid van de Macedonische orthodoxe kerk te erkennen. Tot slot heeft op 15 november 1998 de Servische regering de FYROM-ambassadeur in Belgrado ontboden en hem een protestbrief overhandigd. Servië zal zich energiek verzetten tegen de komst van de z.g. 'Extraction Force'. Volgens Belgrado worden de belangen van Joegoslavië en Macedonië geschaad als Skopje toestaat dat er vanaf haar grondgebied militaire acties tegen Joegoslavië plaatsvinden. Ook is een dergelijke troepenstationering volgens Belgrado in strijd met de grondbeginselen van de VN, de bepalingen van de OVSE

en met het internationaal recht.

Relatie Griekenland: Nog steeds

werkelijke problemen worden nog steeds vermeden. In 1995 werd er

Hoofdstad Skopje

Internet

weigert Griekenland Macedonië en de Macedoniërs te erkennen, omdat het dan ook het bestaan van de omvangrijke Macedonische minderheid binnen zijn (Griekse) grenzen zou moeten erkennen en omdat het land niet bereid is een deel van de geschiedenis te herschrijven. Griekenland weigert de minderheidsrechten van welke etnische minderheid dan ook te erkennen. Onvoorwaardelijke erkenning kan voor de Grieken ook andere problemen opleveren. Veel (nazaten van) Macedoniërs die ooit in Noord-Griekenland woonden, hebben daar nog steeds eigendommen. Erkenning van Macedonië als natie zou derhalve ook problemen met deze groep opleveren. Het werkelijke probleem schuilt dus niet in de naam, maar in de erkenning van het bestaan van een onafhankelijke Macedonische natie en staat. Niemand verwacht dat de problemen met Griekenland spoedig opgelost zullen worden. Tegenwoordig bestaan er wel goede handelsrelaties, maar gesprekken over de

zelfs een onderling interim-akkoord gesloten die de onderlinge relaties moeten regelen. Maar in 1996 werd op Corfu nog een toetsel van de FYROM vastgehouden en het woord 'Macedonisch' op de romp overgeschilderd. Tijdens de Balkantop op Kreta (november 1997) verklaarden de Macedonische president Gligorov en de Griekse minister-president Simitis dat er sprake was van "volledig normale relaties". Gligorov benadrukte echter dat de FYROM niet van plan was om haar grondwettelijke naam te veranderen.

Relaties Albanië: Met dit land heeft Macedonië de beste relaties. Tirana doet geen aanspraken in de richting van Macedonië en heeft verklaard dat eventuele problemen met de Albanese minderheid binnen de Macedonische context opgelost dienen te worden. Natuurlijk zijn er Albanen in Albanië en Macedonië die nog steeds dromen van een Groot-Albanië, maar hun invloed op de onderlinge relatie is te verwaarlozen.

Extraction Force: De NAVO heeft de afgelopen dagen besprekingen gevoerd met de Macedonische president Gligorov en premier Georgijevski over de stationering van een "Extraction Force" op FYROM-grondgebied. De president heeft het NAVO-verzoek daartoe bevestigd en verklaard dat hij het steunt met het oog op "de humanitaire aspecten van het verzoek en de Macedonische intenties t.a.v. de NAVO". In de westerse pers is dat weergegeven als een aanvaarding van de komst van de NAVO-strijdmacht. In de FYROM handhaaft momenteel de VN-vredesmacht "UN Preventive Deployment Force" (UNPREDEP) de vrede. Hiertoe beschikt zij over 1314 militairen en waarnemers, die aan de grenzen zijn gelegd. De EU heeft 50 waarnemers in het veld. Tenslotte draagt ook de OVSE met een kleine missie aan deze operatie bij.

ALGEHELE AMNESTIE

De nieuwe regering heeft in ieder geval een eerste aanzet gedaan om een eind te maken aan de etnische problematiek. De Sobranje nam tijdens de laatste zitting in 1998 een wet aan om een algehele amnestie af te kondigen. Hiermee zullen de twee Albanese burgemeesters van Gostivar en Tetovo spoedig op vrije voeten komen. Deze burgemeesters werden in juli 1997 tot langdurige gevangenisstraffen veroordeeld na de 'vlagincidenten' in eerder genoemde steden. (zie Info-Scoop 09/26 november 1998). Deze wet dient nog door president Gligorov te worden ondertekend. Dit besluit is het eerste resultaat van het samenwerkingsverband tussen de regeringspartijen VMRO-DPNME en de M-Albanese PDS en verschaft weer hoop op een politiek stabiele koers die niet alleen de economische situatie maar ook de etnische verhoudingen in de FYROM ten goede zal komen.

MACHTSSPEL OM KASPISCHE OLIE

Tint J. M. Haak

Na de ineenstorting van de USSR in 1991 is de Kaspische Zee regio in de internationale belangstelling komen te staan van diverse staten en oliebedrijven. De regio bevat volgens oliedeskundigen de oudste en rijkste olie- en gasvelden van de wereld. Er spelen echter een aantal (internationale) problemen mee, die de exploitatie en de export van olie bemoeilijken. In dit artikel wordt dieper ingegaan op een drietal problemen die op dit moment spelen in het gebied.

In de eerste plaats ligt de Kaspische Zee geïsoleerd in een gebied, waarin met name Rusland zijn politiek-militaire en economische invloed wil uitbreiden in de recent onafhankelijk geworden staten. Juist nu er sprake is van olie- en gaswinning op grote schaal wil deze regionale grootmacht hiervan maximaal profiteren.

In de tweede plaats bestaat er onenigheid over de juridische status van de Kaspische Zee. Rusland, Iran en Turkmenistan verklaren dat de Kaspische Zee een meer is. Kazakstan en Azerbeidjan menen dat de Kaspische Zee een zee is. Op basis van de juridische status wordt de grootte van de territoriale wateren van de aangrenzende staten bepaald. Alle bodemschatten die in de territoriale wateren worden gevonden zijn dan eigendom van de betreffende staat. De onzekerheid over de status, en de daaruit voortvloeiende conflicten, beïnvloeden de claims van de diverse aangrenzende landen op de bodemschatten.

Ten derde vormt het transport van olie en gas vanuit Azerbeidjan, Kazakstan en Turkmenistan naar de westerse markten een probleem. Alle export loopt via andere landen. Een groot aantal westerse en niet-westerse oliebedrijven is weliswaar al aanwezig in de Kaspische Zee regio om de olie te produceren. Echter, Rusland heeft de controle over de meeste bestaande pijpleidingen van de drie nieuwe Kaspische staten naar afzetmarkten. Rusland gebruikt haar

monopoliepositie om haar eigen belangen in de regio naar te streven. Om minder afhankelijk te worden van Rusland voor olie (en gas) transporten worden nieuwe alternatieven ontwikkeld. Iran, Afghanistan en Pakistan worden genoemd als kandidaten voor nieuwe pijpleidingen naar overslaghavens en afzetmarkten. In oktober 1998 hebben drie staten in de Kaspische Zee regio een pleidooi ondertekend om een nieuwe pijpleiding aan te leggen van Baku (Azerbeidjan) naar Ceyhan (Turkije).

KASPISCHE OLIE EN RUSSISCHE POLITIEK

Al tijdens de Tweede Wereldoorlog besepte het Westen het strategisch belang van olie. De economieën van de geïndustrialiseerde staten zijn sindsdien zeer sterk afhankelijk geworden van het gebruik van olie (en gas). Het is interessant om te zien dat verreweg de meeste olie wordt geproduceerd buiten Europa en de VS, maar dat het Westen de grootste afnemer is en dus ook afhankelijk van een veilige aanvoer. Vanaf de jaren '60 is olie dan ook een factor van de internationale politiek geworden.

Zoals olie een politieke factor is geworden, zo zijn oliebedrijven politieke instrumenten geworden van de staten die een rol spelen in de Kaspische Zee regio. Veel oliebedrijven hebben consortia opgericht, om op die manier op de lange termijn de economische risicofactoren in de regio beter het hoofd kunnen bieden. Het conflict omtrent de juridische status vertraagd de productie van olie en het sluiten van contracten tussen oliebedrijven en de staten aan de Kaspische Zee.

De eigen regeringen van de oliemaatschappijen proberen op een hoger niveau de onderhandelingen over olieproductie zo gunstig mogelijk te sturen door economische en politieke afspraken te maken met de regeringen van de betrokken staten.

Schattingen omtrent de reserves in het

gebied van de Kaspische Zee lopen sterk uiteen. British Petroleum is er zeker van dat er sprake is van 17 miljard ton olie aan reserves (vergelijkbaar met de reserves in de Noordzee). Daarentegen schatten deskundigen van de U.S. Department of Energy de aanwezige reserves op meer dan 178 miljard ton (tweemaal zoveel als de reserves in Koeweit - 94 miljard ton)ⁱ. Ondanks de mogelijkheid van tegenvallende olievondsten, blijven de investeringen van oliebedrijven in het gebied toenemen.

In de eerste plaats kan niemand met zekerheid zeggen hoeveel olie er nu daadwerkelijk in de bodem zit. Oliemaatschappijen nemen in dit geval liever het risico aan om veel te investeren in een gebied, wat later minder rendabel zou kunnen blijken, dan dat ze vanaf het begin niet betrokken zijn bij een mogelijk grote olievondst.

In de tweede plaats is de verwachting dat de totale industriële groei in de wereld tot in het begin van de volgende eeuw niet zal afnemen. De ontwikkeling van alternatieve brandstoffen die in voldoende hoeveelheden beschikbaar zijn, gaat te langzaam om in die periode olie (en gas) als brandstoffen te vervangen. Naar schatting zal de totale vraag naar olie met 30 procent toenemen tot 2010ⁱⁱ. Alleen al op basis van de bewezen reserves kan de Kaspische Zee regio een relatief grote bijdrage leveren om in de groeiende energiebehoefte te voorzien.

Rusland heeft er veel belang bij om verzekerd te zijn van een aandeel in de exploitatie en de veilige aanvoer van olie om haar positie als regionale grootmacht te handhaven. De Russische regering stelt zich openlijk tot doel de economische belangen die het land in de regio heeft te verdedigen en eist een aandeel in de olie exploitatie uit de Kaspische Zee regioⁱⁱⁱ. Ter legitimatie van deze eis, voert de Russische regering een tweetal argumenten aan om aan te tonen dat Rusland het recht heeft om zich te bemoeien met de politieke en economische situatie in de Kaspische Zee regio.

HET GROTE SPEL VAN DE KASPISCHE OLIE

Bestaande of geplande routes

Caspian Pipeline Consortium
1 opening oliepijpleiding gepland in 2000, capaciteit 1,6 miljoen vaten per dag

Azerbajdzjan Int. Operating Company
2 noordelijke route, reeds in gebruik
3 westelijke route, opening eind 1998

Mogelijke nieuwe routes

Noordelijke route (voorkeur Rusland)

4 van Kazachstan naar Rusland

Westelijke routes (voorkeur Azerbajdzjan, Georgië, Turkije en Amerika)

5 van Baku (Azerbajdzjan) naar Ceyhan (Turkije)

6 aansluiting van Kazachstan (olie) op het leidingnet naar het westen (via Baku)

7 aansluiting van Turkmenistan (gas) op het leidingnet naar het westen (via Baku)

Zuidelijke routes

8 van Turkmenistan naar Turkije

9 van Turkmenistan naar de Golf

Oostelijke route

10 van Kazachstan naar China

Zuid-Oostelijke route

11 van Turkmenistan naar Pakistan

NRC Handelsblad 080598 / Bron: The Economist

In de eerste plaats stelt de Russische regering dat zij een historisch recht zou hebben op een groot deel van de bodemschatten. Zo verklaart zij dat de Kaspische Zee juridisch gezien een meer is, en op basis daarvan kan Rusland een relatief groter stuk zeebodem claimen (zie ook Juridische status).

Ten tweede verklaart de Russische regering dat in de Kaspische regio onstabiele en agressieve machtscentra zijn ontstaan en dat deze een directe bedreiging zijn voor de Russische veiligheid en energievoorziening. De regering heeft al verklaard dat Rusland niet zal aarzelen om de landen in de Kaspische Zee regio te "beïnvloeden" als zij de Russische belangen dwarsbomen^{iv}.

Daartegenover staan de voormalige Sovjetrepublieken, die elk direct worden geconfronteerd met de toenevende Russische invloed.

Kazakstan, grenzend aan de Kaspische Zee, beschikt over verreweg de grootste oliereserves op land. De Russische invloed op Kazakstan neemt gestaag toe onder de druk van twee economische wapens. Ten eerste is Kazakstan sterk afhankelijk van Russische pijpleidingen voor de export van de grondstoffen naar Westerse staten. Ten tweede heeft

Kazakstan enorme schulden bij Rusland, die het land ternauwernood kan voldoen. De Russische regering zal, in geval van wanbetaling, dit voordeel uitbuiten door transport van Russische olie prioriteit te geven boven Kazakse olie.

In **Azerbeidjan** zijn sinds 1994 al negen contracten voor exploratie en exploitatie van de natuurlijke rijkdommen getekend (met een totale waarde van \$25 miljard) tussen de staat en diverse consortia uit Europa, Japan, VS, Rusland en Iran. Echter, de Azerbeidjaanse olie moet over door Rusland gecontroleerd gebied worden getransporteerd via de bestaande olieleiding van Baku naar de Zwarte Zee. De Azerbeidjaanse regering heeft hiertegen twee bezwaren. In de eerste plaats moet de AIOC (Azerbaijan International Oil Company) het vijfvoudige van normale transporttarieven aan Rusland betalen. Ten tweede loopt de olieleiding over het zeer onrustige Tsjetsjenië. De afhankelijkheid van de bestaande pijpleiding zal in 1999 worden verkleind door de modernisering van de pijpleiding naar Supsa in Georgië^v.

Turkmenistan bevat bijna 7 miljard kubieke meter gas (13,5% van de totale bekende gasreserves op de wereld) en is daarmee het op drie na

grootste gasleverancier in de wereld. Turkmeens gas wordt via Russische pijpleidingen naar Europa geëxporteerd. Van tijd tot tijd blokkeert de Russische regering Turkmeense gasexporten met als argument dat het gas onzuiver zou zijn en de leidingen zou aantasten. In de praktijk blijkt dat Rusland voorrang geeft aan haar eigen gasexporten en de leidingen afsluit voor Turkmeens gas. Zolang er geen alternatieve pijpleidingen zijn, is Turkmenistan afhankelijk van de Russische pijpleidingen met dit economische risico.

JURIDISCHE STATUS

De Kaspische Zee is de grootste binnenzee ter wereld (370.000km² - gelijk aan de oppervlakte van Japan) waaraan Kazakstan, Turkmenistan, Iran, Azerbajdzjan en Rusland grenzen. Honderd jaar geleden werd hier voor het eerst olie gevonden en sindsdien is de regio interessant voor oliebedrijven. Voor de internationale politiek is de Kaspische regio in toenevende mate interessant geworden vanwege het strategische belang van olie (zie Kaspische olie en Russische politiek).

Rusland en Persië (globaal het huidige Iran) hebben al in de vorige eeuw verdragen afgesloten omtrent het ge-

bruik van het water. Zo werd in 1828 bepaald dat Rusland met oorlogsschepen de Kaspische Zee mocht bevaren^{vi}. In 1921 hebben Persië en de USSR een verdrag getekend waarin beide partijen overeenkwamen dat de Kaspische Zee gemeenschappelijk bezit was^{vii}. Tot 1991 hebben beide partijen deze verdragen nageleefd. Rusland en Iran (en na 1991 ook Turkmenistan), zijn van mening dat de Kaspische Zee een meer is en zou moeten worden opgedeeld tussen de betrokken staten. Iedere staat kan dan aanspraak maken op bodemvondsten onder zijn "waterdeel".

In 1991 hebben de toen onafhankelijk geworden staten Kazakstan en Azerbeidjan verklaard de Kaspische Zee als een zee te beschouwen. Dit betekent dat de Kaspische Zee als zodanig onderhevig moeten zijn aan het internationale zeerecht van 1982. Alles daarbuiten zou dan voor internationaal gebruik zijn. De hieruit voortvloeiende politieke conflicten vertragen de onderhandelingen aanzienlijk.

In de wereld zijn voldoende precedents die bewijzen dat watergebieden verdeeld kunnen worden tussen meerdere staten zonder internationale conflicten. Voorbeelden hiervan zijn onder meer het Victoriameer (Kenya/Tanzania/Oeganda) en het Titicacameer (Bolivia/Peru).

Het verschil met de Kaspische Zee is echter dat Rusland en Iran/Persië al meer dan 150 jaar geleden bepaalde afspraken hebben gemaakt en dat de claims van de nieuwe staten in het gebied gewoonweg worden genegeerd op basis van deze historische afspraken. Daarnaast bevat het gebied olie en claimt Rusland een relatief groot deel van de olie in het kader van haar eigen energievoorziening.

PIJPLEIDINGEN

Een staat met controle over het transport van olie kan politieke en economische voorwaarden stellen aan de staten die afhankelijk zijn van die natuurlijke rijkdommen.

Begin jaren '90 zijn Russische troepen Tsjetsjenië binnengekomen om een einde te maken aan het "illegale

regime". Een belangrijker, economisch motief voor Rusland was het veiligstellen van de aanvoer van natuurlijke rijkdommen. In Tsjetsjenië komen de pijpleidingen samen uit Centraal Azië en Azerbeidjan.

Rusland beseft heel goed dat zij een monopoliepositie heeft in de olietransporten naar het Westen. Indien de landen aan de Kaspische Zee de Russische politieke en economische belangen zouden negeren, kan Rusland zijn pijpleidingen voor olie exporten uit deze landen afsluiten.

In het conflict met betrekking tot pijpleidingen spelen echter meer spelers met grote belangen. Oekraïne, Turkije, Iran, Afghanistan en Pakistan grenzen direct aan de landen om de Kaspische Zee en over hun grondgebied kunnen nieuwe pijpleidingen worden aangelegd naar de afzetmarkten.

Door Oekraïne lopen al pijpleidingen naar het Westen. De staat wil zich politiek en economisch onafhankelijk maken van Rusland. Het land is, na Rusland en de VS, de grootste consument van aardgas, maar kan zichzelf in slechts 20% van de vraag voorzien. De overige 80% moet worden geïmporteerd uit Rusland tegen hoge kosten. Oekraïne heeft op dit moment dan ook hoge schulden bij Rusland, die het land niet kan aflossen. Aan de andere kant zal 95% van het Russische gas bestemd voor Europa door leidingen van Oekraïne moeten worden getransporteerd. Rusland voorziet dat Oekraïne hiermee een "economisch wapen" in handen heeft; Russische gastransporten kunnen effectief worden opgehouden, of worden omgeleid voor eigen gebruik, zonder dat Rusland daar veel aan kan doen.

Beide staten hebben al diverse keren onderhandeld over dit onderwerp, omdat het voor hen ver boven de economische belangen uitgaat. Deze zaak is tegenwoordig zeer nauw gerelateerd aan onderwerpen zoals de nucleaire wapens in Oekraïne en de Zwarte Zee vloot.

Nu het westen een duidelijker rol gaat spelen in de regio, wint het militair-politieke samenwerkingsverband tus-

sen de NAVO en Oekraïne aan betekenis. Bij een verscherping van de tegenstellingen in politieke en economische belangen in de regio, kan Oekraïne een strategische rol gaan spelen, ten voordele van het westen.

Turkije is het enige NAVO land dat het dichtst bij de Kaspische Zee regio ligt. De staat streeft een duidelijk eigen programma in de regio na. Turkije heeft veel overeenkomsten op sociaal, cultureel en religieus gebied met vijf staten in de regio: Azerbeidjan, Kazakstan, Oezbekistan, Turkmenistan en Kirgizië. Turkije heeft zich bereid verklaard om de betrekkingen met deze staten te intensiveren en de islamitische belangen te verdedigen met als uiteindelijk doel de grote rivaal, Rusland, te dwarsbomen in haar streven naar meer invloed.

Een van de meest doeltreffende manieren om Rusland te dwarsbomen was het Turkse besluit om de steeds grotere olietankers (voornamelijk uit Rusland afkomstig) niet meer door de Bosporus, die dwars door de miljoenenstad Istanbul loopt, te laten varen. Dit heeft de positie van Turkije als kandidaat voor een oliepijpleiding over eigen grondgebied enorm versterkt. Inmiddels heeft Turkije een akte getekend waarin de voorkeur is vastgelegd voor een pijpleiding vanaf haar noordgrens met Georgië tot aan Ceyhan in het zuiden. De nieuwe route heeft echter twee problemen.

In de eerste plaats heeft Turkije ernstig rekening te houden met de Koerden. De geplande route gepland in het gebied waarin Koerdische rebellen actief zijn. De Koerden hebben vanaf 1996 bedreigd om elke pijpleiding nabij of in hun gebied te zullen saboteren, tenzij met hun belangen rekening wordt gehouden.

In de tweede plaats loopt de geplande route door bergachtig en ruig terrein. Het aanleggen van deze route zal hierdoor hogere investeringen met zich mee brengen en meer tijd vergen.

Iran is een tweede kandidaat voor nieuwe pijpleidingen. Het land beseft heel goed dat transport van olie via

pijpleidingen over haar grondgebied naar overslaghavens het meest goedkope alternatief is. De islamitische staat probeert met dit argument een wig te drijven tussen de VS en de Europese staten om de opgelegde economische sancties ongedaan te krijgen. De EU is meer geneigd om naar de economische voordelen te kijken, in tegenstelling tot de VS. Ondanks een recente versoepeling in de Amerikaanse houding ten aanzien van Iran houden de VS vooralsnog vast aan een pijpleiding via het westen.

Iran probeert haar concurrentiepositie te versterken door met groots opgezette projecten de infrastructuur van het land te verbeteren. Daarmee is Iran een directe concurrent van Turkije. Deze situatie en het gegeven dat zowel Iran als Rusland de invloed van de VS in de regio willen terugdringen, beïnvloedt de onderlinge betrekkingen tussen beide staten positief. Een voorbeeld hiervan is het feit dat Iran en Rusland zich verbonden hebben in de strijd tegen de Taliban in Afghanistan. Het sji'itisch Iran beschouwt de sunitische Taliban namelijk als een grote rivaal.

Een ander alternatief voor een zuidelijke pijpleiding wordt ook onderzocht. Deze route zou dan door *Afghanistan* naar de kust van *Pakistan* lopen. Rusland en Iran streven ernaar om de leidingen over eigen grondgebied te laten lopen en proberen met name Afghanistan als kandidaat uit te schakelen. Volgens de VS leveren Iran en Rusland wapens en instructeurs aan de Noordelijke Alliantie, de rebellencoalitie die strijdt tegen de heersende Taliban. Rusland ziet daarnaast in de Noordelijke Alliantie een buffer tegen de Taliban voor Kazakstan en Tadzjikistan, waar de invloed van Rusland nog steeds heerst.

Pakistan steunt op haar beurt de Afghaanse regering in haar strijd tegen de Noordelijke Alliantie. Daarnaast heeft de toenemende samenwerking tussen China en Pakistan een negatieve invloed op de houding van de westerse staten, maar vooral op de

houding van de VS ten opzichte van deze mogelijkheid

De VS, Europa en het geografisch verder gelegen China zijn belangrijke afnemers van olie en gas en zijn gebaat bij een gunstige ligging van nieuw aan te leggen pijpleidingen.

De invloed van de VS in het gebied neemt toe. Niet alleen groeien de investeringen van Amerikaanse oliemaatschappijen in het gebied, maar de regering streeft naar een "balance of power" waarbij de VS hun invloed kunnen uitbreiden in de nieuwe onafhankelijke staten. Dit gebeurt onder andere via het Partnership For Peace programma.

De VS hebben belang bij de gunstige ligging van pijpleidingen om zichzelf zo meer onafhankelijk te maken van het Midden-Oosten. Daarom geven de VS de voorkeur om naast de bestaande pijpleidingen over het Oekraïense grondgebied en olie importen uit het Midden Oosten, andere alternatieven te ontwikkelen.

Amerikaanse oliebedrijven hebben de mogelijkheid van een oliepijpleiding door Afghanistan en Pakistan naar de Indische Oceaan geanalyseerd. Echter, binnen Afghanistan woedt nog steeds de strijd tussen de regerende Taliban partij en de Noordelijke Alliantie. Deze onstabiele situatie brengt hoge risico's met zich mee voor dit project.

Het lijkt erop dat zelfs een oliepijpleiding over Iraans grondgebied voor de VS in de toekomst een bespreekbaar onderwerp kan gaan worden. De Amerikaanse regering heeft bijvoorbeeld niet geprotesteerd tegen een gasleiding vanuit Turkmenistan door Iran naar Turkije. Daarnaast kan, volgens deskundigen in Washington, de gematigde politieke koers, van de onlangs gekozen Iraanse president Khatami, leiden tot nieuwe betrekkingen tussen beide staten.

Dat neemt niet weg dat het buitenlandse beleid van Iran nog steeds wordt bepaald door de radicale mullahs. Hun beleid is erop gericht om de invloed van het westen en met name de VS in Iran uit te bannen. Tot

op heden zijn de economische sancties die Iran zijn opgelegd nog steeds van kracht ^{viii}.

Daarom prefereren de VS momenteel nog steeds de aanleg van een nieuwe route over Turks grondgebied, ondanks de hogere kosten van dit alternatief. Deze route loopt dan over het gebied van een NAVO partner en is op deze manier ook onder de controle van de VS.

De *Europese Unie* steunt ieder initiatief dat leidt tot een grotere onafhankelijkheid van de voormalige Sovjet republieken in de regio. Aan de andere kant proberen de Europese staten een directe confrontatie met Rusland uit de weg te gaan. Rusland exporteert nog steeds grote hoeveelheden olie en gas naar Europese landen. De enige Europese vertegenwoordigers die direct betrokken zijn in de zaak zijn de diverse oliemaatschappijen die met elkaar consortia hebben gesloten om de Kaspische olie te exploiteren.

Nadat Rusland zijn dominerende rol begin jaren '90 in Centraal Azië had verloren, heeft *China* drie strategische doelen gesteld met betrekking tot de regio om het ontstane vacuüm op te vullen.

In de eerste plaats streeft China naar de zekerstelling van haar energiebehoefte. In 1993 heeft China moeten overgaan tot het importeren van olie, omdat haar eigen productie niet meer toereikend bleek. Gezien de economische groei in dit enorme land, zal de afhankelijkheid van import van olie en gas ook toenemen. In dit kader geeft de Chinese regering de voorkeur aan de aanleg van een olieleiding vanuit Kazakstan.

In de tweede plaats probeert China de toenemende Islamitische invloed (gesteund vanuit Iran) aan haar westgrenzen terug te dringen.

In de derde plaats wil China de stabiliteit in de regio handhaven door middel van het versterken van handelsbetrekkingen. Dat het niet alleen blijft bij politieke woorden, blijkt wel uit de enorme investeringen in de verbetering van spoorwegen en havens in

Pakistan en Tadzjikistan.

Op dit moment speelt China nog een ondergeschikte rol op het toneel. Maar het is te verwachten dat begin volgende eeuw de invloed van China in deze regio enorm zal zijn toegenomen, met name in Afghanistan en Pakistan.

AFSLUITING

In theorie zou de vondst van olie, welvaart en rijkdom in arme landen of gebieden moeten brengen. Per slot van rekening zijn zij eigenaar van deze natuurlijke rijkdommen en zouden zelf moeten kunnen bepalen tegen welke voorwaarden zij hun grondstoffen verkopen.

In de praktijk blijkt dat zulke staten al snel de zeggenschap over hun grondstoffen verliezen aan grotere staten met meer politieke en militaire macht. Met name na de Tweede Wereldoorlog zijn in Afrika en het Midden Oosten diverse regionale conflicten uitgevochten met als doel de zeggenschap over olie en gas.

Er kan een gelijke trend worden gevonden in dit soort regionale conflicten, bestaande uit drie fasen. De twee meest recente voorbeelden van dit soort conflicten zijn Tsjetsjenië en Koeweit. In eerste instantie zullen de grotere buurlanden (vaak met steun van gelijkgestemde wereldmachten) politieke en/of historische argumenten opwerpen om aan te tonen dat de grondstoffen (of een deel daarvan) eigendom is van het buurland. In de tweede fase zal het buurland de politieke oppositie in de betreffende staat steunen of helpen opzetten, om in het

land zelf de politieke tegenstellingen te verscherpen en de regerende partij buitenspel te zetten. De geschiedenis laat zien dat in de laatste fase een militaire dreiging of zelfs daadwerkelijke militaire invasie van het grotere buurland wordt ingezet om de eigen belangen veilig te stellen.

De juridische status van de Kaspische Zee is nog steeds niet duidelijk. Op grond van historische verdragen probeert vooral Rusland een groot deel van de olievoorraden in de Kaspische Zee voor zich op te eisen. Sinds hun onafhankelijkheid begin jaren '90 hebben Kazakstan en Azerbajdzjan zich hiertegen verzet. Zolang deze juridische zaak niet is opgelost, heeft dat als consequentie dat de contractbesprekingen omtrent exploratie en exploitatie enorm worden vertraagd. Voor de oliemaatschappijen betekent dit een groot verlies van kapitaal.

De Kaspische Zee regio zal in de volgende eeuw voor het Westen (en China) een belangrijk aandachtsgebied gaan vormen. Gezien de stijgende vraag naar olie, zal het transport van olie naar het Westen in toenemende mate veilig moeten worden gesteld. Westerse staten, vooral de VS, geven de voorkeur aan een verspreiding van hun oliebelangen om hun energievoorziening te beschermen. De mogelijkheden van nieuwe routes via landen die aan de Kaspische Zee regio grenzen, worden momenteel geanalyseerd.

Oekraïne beschikt al over een beperkt pijpleiding netwerk richting het westen. De staat is echter al jaren in een

ingewikkeld conflict met Rusland betrokken en dit zal op korte termijn niet tot uitbreiding van de pijpleidingroutes leiden. Een eventuele zuidelijke route zou via Iran of Pakistan en Afghanistan kunnen worden aangelegd. De mogelijkheid om via Iran olie te transporteren wordt nog steeds door de VS geblokkeerd. Ondanks het feit dat deze optie relatief het goedkoopst is en dat de Iran een gematigde politiek lijkt te gaan voeren, geven de VS vooralsnog de voorkeur aan een route via Turkije. Onlangs is een voorlopig akkoord getekend door onder andere Turkije waarin wordt gepleit voor een nieuwe westelijke olie-route naar de Middellandse Zee. De politieke situatie in Afghanistan is nog steeds niet stabiel (mede veroorzaakt door de bemoeienis van Rusland en Iran). Hierdoor zullen kostbare olietransport projecten door dit land voorlopig niet verder worden uitgewerkt. China geeft de voorkeur aan een oostelijke route om haar eigen energiebehoefte veilig te stellen. Tot op heden heeft Rusland een monopoliepositie in olietransporten naar het westen. Zolang Rusland haar eigen voorwaarden kan stellen voor het transport, wint zij daarmee politieke en economische invloed in de Kaspische Zee regio. Op het moment dat nieuwe routes van olie (en gas) leidingen zijn aangelegd, zullen daarmee ook nieuwe politieke en economische verhoudingen worden bepaald tussen de bestaande grootmachten onderling en de betrokken staten rond de Kaspische Zee.

- i Time Magazine, 29 juni 1998, R. Knight, *Is the Caspian an Oil El Dorado?*, pagina 26-27
- ii Dr. E. Holoboff, *Russia's Strategic Pipelines*, pagina 117
- iii Jane's Intelligence Review, Dr. E. Holoboff, *Russia and oil politics in the Caspian*, pagina 84
- iv zie eindnoot iii.
- v Algemeen Dagblad 7 november 1998, P. van Wermeskerken, *Oliebonanza rond de Kaspische Zee*
- vi Verdrag van Turkmanchai, 10 februari 1828, artikel VIII
- vii Vriendschapsverdrag, 26 februari 1921, artikel XI
- viii Jane's Year of Defence 1997, *Caspian oil*, T. Arbuckle

VERKIEZINGEN BOSNIE HERCEGOVINA

kap. Cramer Bornemann

De verkiezingen 1998 in Bosnië zijn alweer de vijfde onder internationaal supervisie verlopen verkiezingen sinds het einde van de oorlog. Na enorme investeringen op financieel en politiek gebied verwacht de International Community (IC) uiteindelijk de vruchten te kunnen plukken van al deze inspanningen. De verkiezingen hebben wel veranderingen gebracht in de politieke arena van Bosnia I Hercegovina (BIH) maar hebben zeker geen basis kunnen leggen voor een door de Bosniër zelf houdbaar vredesproces. Om de politiek in Bosnië beter te kunnen begrijpen is het m.i. noodzakelijk enig inzicht te hebben in de grondwet.

CONSTITUTIE BIH

De constitutie van BIH zag het "levenslicht" als annex 4 van de "General Framework for Peace in Bosnia Herzegovina" (GFA) getekend te Parijs op 14 december 1995. Deze vredes akkoorden zijn het resultaat van de vredesonderhandelingen in Dayton (USA) in november 1995 en worden ook wel genoemd het Dayton Peace Agreement (DPA) danwel Elysee of Parijse verdrag. De vorige wet, een gewijzigde versie van de constitutie van de toenmalige Socialistische Republiek Bosnie Hercegovina uit 1974, (als deel van de Federale Socialistische Republiek Joegoslavië) - de naam werd veranderd in Republiek Bosnië Herzegovina na uitroepen van de onafhankelijkheid als gevolg van een referendum op 29 feb-1 maart 1992- voorzag in een collectief staatspresidium, een regering met aan het hoofd een eerste minister en een uit een twee kamers bestaande Assemblee. De instellingen van de Republiek bleven functioneren tot het ontstaan van de Moslim Kroatische Federatie (MKF) die gevormd werd op 31 maart 1994 (Washington agreement). De nu fe-

derale constitutie voorzag in een in een "balance of power" tussen de Moslim en Kroatische elementen in een federatie verdeeld in kantons. De federale regering zou verantwoordelijk zijn voor defensie, buitenlandse en economische zaken, en het hoofd, de premier, zou een grotere rol hebben dan de President. Deze laatste twee functies zouden rouleren tussen de twee etnische groepen, de Moslims en de Kroaten. Volgens de "General Framework Agreement" (GFA), is de MKF een van de twee entiteiten binnen de unie van Bosnië Herzegovina tezamen met de Bosnisch-Servische republiek, Republica Srpska (RS). De Servische republiek werd geproclameerd door Servische afgevaardigden uit het oude Bosnische assemblee op 27 maart 1992. De constitutie van de RS voorzag in een president met twee vice-presidenten, een regering met aan het hoofd een premier en een assemblee. Conform GFA zouden de entiteiten onder de toenmalige constitutie kunnen blijven functioneren die echter wel aangepast diende te worden cfm Dayton Peace Agreement (DPA).

Het DPA bestaat uit twaalf annexen oa op het gebied van regional stabilisation, inter-entity boundaries (IEBL), elections, arbitration (oa BRCKO status), human rights, refugees and displaced persons, een commissie Preservation National Monuments, BIH Public Corporations (mn een Transport Corporation), Civilian Implementation (inbegrepen een "Office of High Representative" (OHR) van de Internationale Gemeenschap) en een International Police Task Force (IPTF). Een van de annexen, annex 4, bestond uit de Constitutie van BIH getekend door afgevaardigden van de Republiek, de MKF en de RS.

De Preamble in annex 4, de constitutie BIH, verklaart de basis, democra-

tische principes van het land en zijn conformiteit met de principes van het internationaal recht. De Moslims, Kroaten en Serviërs worden hierin genoemd het grondwettelijke volk van BIH.

Artikel I Bosnia Herzegovina

Artikel I bevestigt de voortzetting van Bosnië Herzegovina als de Republiek Bosnië Herzegovina binnen zijn bestaande internationaal erkende grenzen, echter met een gewijzigde interne structuur. Bosnië Herzegovina wordt een democratische staat genoemd bestaande uit twee entiteiten, de Federatie van Moslims en Kroaten (MKF) en de Servische Republiek (RS). De hoofdstad van BIH is Sarajevo en het staatsymbool zou bij wet moeten worden vastgesteld. Het staatsburgerschap bestaat zowel voor de RS als de MKF binnen BIH.

Artikel II Mensenrechten en Fundamentele vrijheden

Artikel II garandeert de mensenrechten en fundamentele vrijheden en vermeldt specifiek de oprichting van de Human Rights Commission cfm annex 6 van GFA. De voorzieningen van een aantal internationale overeenkomsten zijn verzekerd en de samenwerking met en toegang voor het International Warcrimes Tribunal gespecificeerd. De voorzieningen van dit artikel, cfm artikel X, zijn niet te reduceren dan wel te elimineren door een wijzigingswet m.b.t. tot de constitutie.

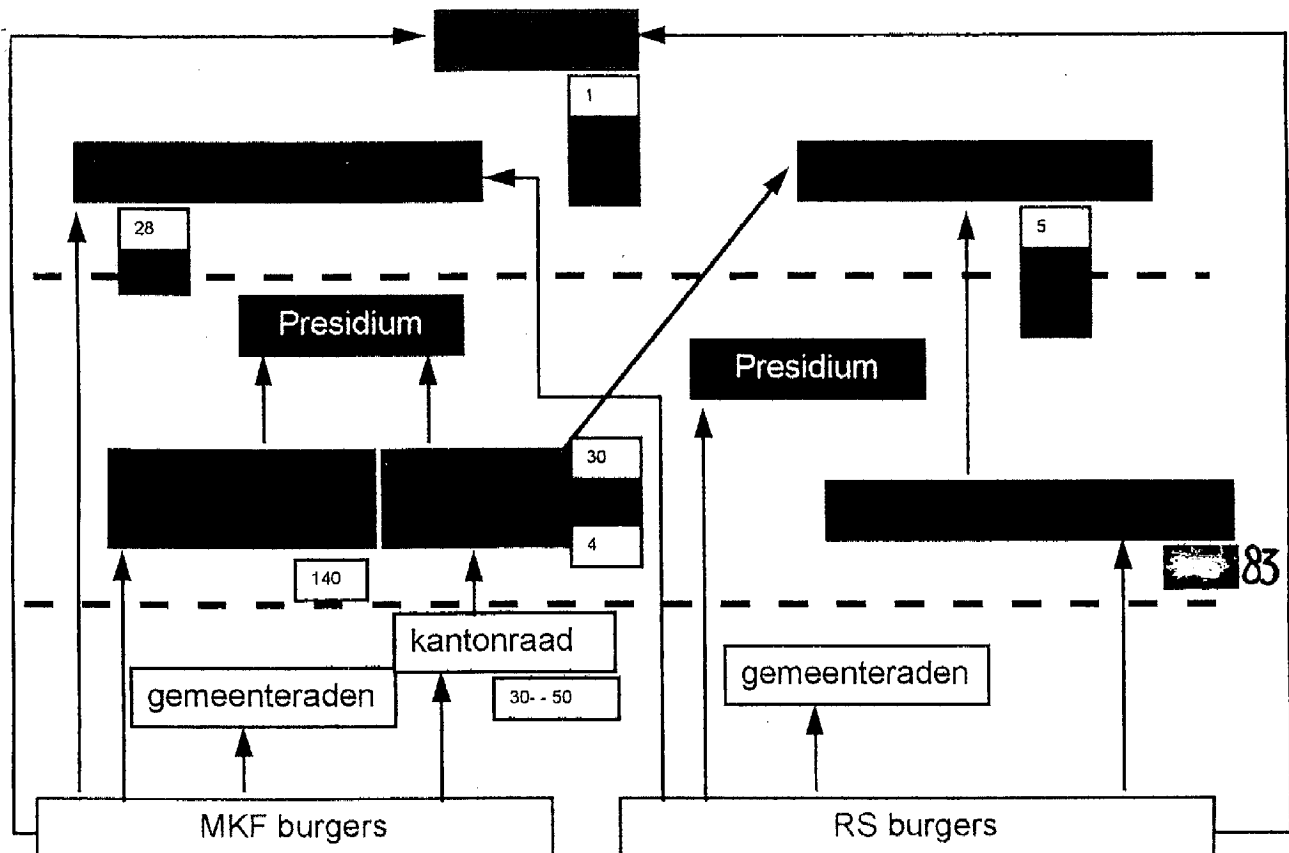
Artikel III Verantwoordelijkheden van en relaties tussen de instituties van BIH en de entiteiten.

Artikel III behelst de verantwoordelijkheden van en relaties tussen de entiteiten en de instituties van BIH. De instituties van BIH zijn verantwoordelijk voor buitenland beleid (incl. handel en belastingen), immigratie en vluchtelingen kwesties, algemeen financiële beleid, internationale en nationale handhaving van het strafrecht, openbare en internationale communicatie faciliteiten, inter-entiteit transport en luchtverkeerscontrole. Alle regeringsfuncties of gezag die niet zijn voorbehouden aan de instituties van BIH zijn bij wet voorbehouden aan de entiteiten tenzij addi-

tionele verantwoordelijkheden zijn overeengekomen tussen de entiteiten of indien hierin voorzien is in de GFA conform annex 5 Agreement on Arbitration, annex 6 Agreement on Human Rights, annex 7 Agreement on Refugees and Displaced Persons en annex 8 Agreement on Commission to Preserve National Monuments. De entiteiten mogen speciale, parallelle banden aangaan met naburige staten, mits verenigbaar met de soevereiniteit en territoriale integriteit van BIH. De constitutie van BIH heeft voorrang boven enige incon-

worden geselecteerd door resp de Moslim en Kroatische delegaties van het Huis der Volkeren van de Federatie, en de Servische delegatie door het Nationale Assemblée (National Assembly) van de RS. Het Huis van Afgevaardigden dient te bestaan uit 42 leden, 28 leden direct verkozen door burgers uit de Federatie en 14 leden direct verkozen door de burgers uit de RS. De eerste generale verkiezing in BIH werd uitgevoerd cfm GFA annex III die voorzag in een aangewezen permanente verkiezing commissie. Het parlement moet in

Artikel V behelst het staats presidium van BIH. Het hoofd van de staat moet bestaan uit drie leden; een Moslim en een Kroaat, direct verkozen vanuit de Federatie; en een Serviër direct verkozen vanuit de RS. De verkiezingen moeten verlopen conform de wetgeving van het parlement (Parliamentary Assembly), waarbij de eerste verkiezing (1996) moest verlopen conform annex III Elections van GFA. (kieswet nog steeds niet tot stand gekomen nog immer conform Provisional Election Commission (PEC) als onderdeel van OSCE).

Schematische voorstelling van de staatsinrichting BIH

sistente constitutionele of wettelijke voorzieningen van de entiteiten.

Artikel IV Het Parlement

Het parlement van BIH dient uit een twee-kamer wetgevende macht te bestaan, genaamd het parlement (Parliamentary Assembly). Het moet bestaan uit een Huis van Afgevaardigden (House of Representatives) en een Kamer der Volkeren (House of People). De Kamer der Volkeren zal bestaan uit 15 leden, vijf Moslim, vijf Kroatische en vijf Servische leden. De Moslim en Kroatische delegaties

Sarajevo worden gezeteld en elke kamer dient het voorzitterschap telkens onder Moslim, Kroaat dan wel Serviër te laten roteren.

Het parlement is verantwoordelijk voor de benodigde wetgeving cfm de grondwet, de implementatie van presidentiële beslissingen, vaststellen van het budget tbv de instituties van BIH en het nemen van beslissingen m.b.t. het wel of niet ratificeren van verdragen.

Artikel V Het Presidium

Het als eerste gekozen presidium zal functioneren voor een termijn van twee jaren, de navolgende presidia voor een periode van vier jaren (**inmiddels ingetrokken door OHR alle instanties regeren voorlopig voor een termijn van 2 jaren**). Het eerste voorzitterschap, voor een termijn van acht maanden, van het presidium zal worden vervuld door het lid met de meeste stemmen, daarna zal de volgorde bepaald worden door parlementaire wetgeving. Een presidentiële beslissing, indien des-

tructief verklaard m.b.t. een vitaal belang van een entiteit, kan door veto recht door een twee/derde meerderheid in een relevant instituut teniet worden gedaan: het Nationaal Assemblée van de RS indien de verklaring afgelegd werd door het Servische lid; of door Moslim of Kroatische leden uit het Huis der Volkeren van de Federatie indien de verklaring was afgelegd door resp de Moslim of Kroatisch lid van het Presidium. Het presidium is verantwoordelijk voor het buitenland beleid en de internationale betrekkingen van BIH. Het presidium behoort de beslissingen van het parlement uit te voeren en een voorstel in te dienen betreffende het jaarlijkse centrale budget voor het parlement, op aanbevelingen van de ministerraad. De premier wordt genomineerd door de president en geïnstalleerd na bevestiging door het Huis van Afgevaardigden. De andere ministers inclusief met name de minister van Buza, worden genomineerd door de premier, en dienen tevens te worden goedgekeurd door het Huis van Afgevaardigden. De premier is verantwoordelijk voor het uitvoeren van het beleid en beslissingen over BIH en dient verantwoording af te dragen aan het parlement. Een voorwaarde is ook dat niet meer dan twee derde van het aantal ministers afkomstig mogen zijn uit de federatie. En dat de vice ministers uit een andere grondwettelijke bevolkingsgroep afkomstig is. Elk lid van het presidium heeft, uit hoofde van zijn ambt, de civiele autoriteit over de krijgsmacht. Elk lid van het presidium dient lid te zijn van een Permanente Commissie Militaire Zaken (Standing Commission on Military Matters), aangesteld door het presidium en verantwoordelijk voor het coördineren van de activiteiten van de krijgsmacht in het land. De onschendbaarheid van elke entiteit ten opzichte van de andere is verzekerd.

Artikel VI Het Constitutionele Hof

Artikel VI beslaat de materie betreffende het Constitutionele Hof, dat moet bestaan uit negen leden, vier geselecteerd door het Huis van Afge-

vaardigden van de federatie en twee door het Nationaal Assemblée van de RS. De drie resterende leden moeten in beginsel worden geselecteerd door de president van het Europese Hof aangaande mensenrechten. De eerste rechters zullen worden aangesteld voor de duur van vijf jaren; aansluitend zullen de aangestelde rechters dienen tot de bereikte leeftijd van zeventig jaren (tenzij vervroegde pensionering of ontslag bij consensus door de andere rechters). Het Constitutionele Hof van BIH is verantwoordelijk voor het in stand houden van de grondwet, het handhaven van de institutionele rechtsorde in BIH en de entiteiten, het zeker stellen van de consistentie met de grondwetten het garanderen van de rechterlijke soevereiniteit en territoriale integriteit van het land. De beslissingen van het Hof zijn onherroepelijk en bindend.

Artikel VII De Centrale Bank

De Centrale Bank van BIH is de enige autoriteit aangaande het uitgeven van valuta en belast met het monetaire beleid van BIH. Echter in de eerste zes jaren van de grondwet is het niet toegestaan om het krediet te verhogen door het vervaardigen van geld; tevens zal tijdens deze periode het bestuur van de Centrale Bank moeten bestaan uit een president, aangesteld door het Internationale Monetair Fonds (IMF), en drie leden aangesteld door het Presidium (een Moslim en een Kroaat, een stem delende, uit de Federatie en een Serviër uit de RS). De president van de Centrale Bank niet de nationaliteit bezittend van BIH of van welke naburige staat dan ook, heeft het beslissende stemrecht. Na de periode van de eerste zes jaren zal het bestuur moeten bestaan uit vijf leden aangesteld door het presidium voor de termijn van zes jaren, met een door het bestuur en uit het bestuur afkomstige gekozen president.

Artikel VIII Financiën

Artikel VIII omvat de financiën mbt BIH en zijn instituties.

Artikel IX Algemene voorwaarden

Artikel IX omvat de generale voorzieningen, in het bijzonder het verbod, voor eenieder veroordeeld of in

staat van beschuldiging gesteld door het Internationaal Tribunaal voor Oorlogsmisdaden in voormalig Joegoslavië, een openbaar ambt te bekleden danwel zich ervoor ter beschikking te stellen. De voorzieningen garanderen tevens de noodzaak dat alle publieke aanstellingen representatief zijn voor de bevolkingsgroepen van BIH.

Artikel X Amendement

Artikel X omvat de amendement procedure.

Artikel XI Overgangs regelingen

Het voorlaatste artikel XI beschrijft de overgangs regelingen m.b.t. publieke ambten, de wet, en andere relevante zaken. Dit is m.n. van belang voor het legitimeren van de parallelle bevoegdheden van de bestaande autoriteiten en de wetgeving tot het moment waarop de instituties van BIH juist functioneren. Een Joint Interim Commission (JIC) zal als taak hebben het implementeren van de grondwet van BIH en van de GFA en de daarbij behorende annexen. Het JIC bestaat uit vier leden uit de Federatie, drie uit de RS en een representant van de BIH. Bijeenkomsten van het JIC dienen voorgezeten te worden door de High Representative (HR) van de internationale gemeenschap.

Artikel XII Implementatie Constitutie

Geeft aan dat de constitutie in werking is gesteld vanaf moment ondertekening GFA en het moment dat de instituties van BIH gevormd moeten zijn.

HET KARAKTER VAN DE BOSNISCHE DEMOCRATIE

Democratische verkiezingen worden vaak in West Europa als een wondermiddel gezien voor alle post-communistische landen, alsof het stemmen op zich een geneesmiddel is om een zieke maatschappij te genezen. In het geval van Bosnië is zeker het vermelden waard dat in Bosnië en de rest van het voormalige Joegoslavië al eerder democratische verkiezingen zijn gehouden in de periode dat Joegoslavië uiteen viel. Natuurlijk, de desintegratie van zowel Joegoslavië en Bosnië heeft voor een deel bijgedragen aan het karakter van de demo-

cratie die destijds ontstond. In Bosnië bijvoorbeeld na de verkiezingen in 1990, die volgens velen eerlijk waren verlopen, bleek de meerderheid van het volk te stemmen volgens etnische lijnen dwz Bosniacs voor de Bosnische partij SDA, Kroaten voor de Kroatische partij HDZ en Serviërs en voor de Servische partij SDS. Ergo ondanks dat de drie etnische partijen een ogenschijnlijke coalitie vormden vielen zij al snel uiteen na de verkiezingen. Omdat politici alleen de belangen behartigden van de eigen etnische groep en niet van het gehele electoraat polariseerde de Bosnische maatschappij en de politiek.

Gegeven de onfortuinlijke ervaring betreffende democratie tot nu toe in Bosnië, zou men zich kunnen afvragen hoe men de democratie levensvatbaar zou kunnen maken danwel of een democratie evenwel mogelijk is.

Het verschijnsel van een democratie binnen een multi etnische staat heeft tot veel academische discussie geleid. Vroegere 19e eeuwse politieke filosofen waren al zeer sceptisch over de mogelijkheden voor een democratie in een multi etnische staat motiveerende dat democratische en vrije instituties schier onmogelijk zijn in een land dat bestaat uit meerdere volkeren. In die tijd bestonden er maar weinig democratieën in Europa en was er dus destijds ook maar weinig bewijs dat om de stelling kracht bij te zetten. In navolgende jaren verspreidde zich de democratie in staten met als resultaat dat er vandaag de dag wel voorbeelden zijn van multi-etnische staten die wel functioneren als democratie.

Eigentijdse politieke academici hebben een meer optimistischer standpunt aangaande het tot stand komen van democratische instituties in de zin dat ze de legitieme interesses van de verschillende bevolkingsgroepen baseren op lokale omstandigheden. Echter lokale interesses en belangen ook binnen bevolkingsgroepen kunnen al zo divers zijn dat het bereiken van enige consensus schier onmogelijk kan zijn. Daarom zijn in een land als Bosnië voor het vormen van demo-

cratie, de condities voor een politiek en electoraal systeem van kritiek be-lang.

POLITIEK KLIMAAT

In december 1995, het startpunt voor het naoorlogse democratische "experiment" in Bosnië, was het land verdeeld in grofweg drie aan elkaar vijandelijk gezinde etnische gebieden. De bevolking was grotendeels hulpbehoevend en daardoor zeer afhankelijk van de eigen etnische autoriteiten wiens handelwijze gebaseerd was op een mix van de onbuigzame machts politiek als erfenis uit de communistische tijd en uit de geïmproviseerde informele afspraken die ontstonden tijdens de oorlog in Bosnië. Velen verantwoordelijk voor de gruweldaden tijdens de oorlog bekleedden sleutelposities; de media werden beheerst door de leidende etnisch georiënteerde politieke partijen; er was amper een basis aanwezig voor het opbouwen van nieuwe civiele maatschappij.

De deling van Bosnië in de twee entiteiten en de voorwaarden gesteld in DPA betreffende verkiezingen maakten de taak om een democratisch systeem op te bouwen in Bosnië alleen nog maar moeilijker. Instituties werden gevormd op basis van de separate entiteiten. Ergo, het recht van Bosnië om zich verkiesbaar te stellen werd beperkt op basis van etniciteit.

NASLEEP VAN DE 1996 VERKIEZINGEN

De verkiezingen vormden een van de mijlpalen van DPA. Echter de condities benodigd om een vrije verkiezing te houden zouden nooit aanwezig kunnen zijn tenzij vooraf gegaan door grootschalige herstructurering van de Bosnische maatschappij. Voordat de verkiezingen in 1996 plaats zouden mogen vinden waarschuwde de toenmalige voorzitter van het OSCE Flavio Cotti dat indien niet aan een aantal minimale voorwaarden zou zijn voldaan door de betrokken partijen in Bosnië, er geen verkiezingen zouden worden gehouden omdat dit zou kunnen leiden tot een "pseudo-democratische legitimering van ex-

treem nationalistische krachten". Ondanks het feit dat inderdaad aan die minimale voorwaarden niet was voldaan, zoals bijvoorbeeld maximale "Freedom of Movement" (FOM), gingen de 1996 verkiezingen mn onder Amerikaanse druk toch door en werd dus genoeg genomen met die zogenaamde pseudo-democratie onder het motto "beter iets dan niets". De verkiezing bekrachtigde inderdaad de status quo, die het mogelijk maakte dat nationalistische partijen die eerder geweld gebruikten om hun doelen na te streven, dezelfde politiek konden doorvoeren.

De verkiezingen consolideerden in zekere zin de etnische verdeling in Bosnië. Zoals in DPA omschreven: "Een burger die niet meer woont in de gemeente waarin hij woonde cfm de situatie 1991 (voor de etnische zuiveringen) zal in de regel verwacht worden in persoon of bij afwezigheidsstem in die gemeente te stemmen", maar vervolgd daarbij dat een burger ondanks de census 1991 zijn stem ook in een andere gemeente mag uitbrengen. (DPA annex 3, artikel 4). Men ging ervan uit dat de meeste burgers de wil zouden hebben om inderdaad weer terug te keren in hun oorspronkelijke gemeenten en zodoende de reïntegratie zou versnellen cfm census 91.

Dit gebeurde echter niet. In plaats daarvan misbruikten mn de RS autoriteiten deze optie door dit eerder de regel dan de uitzondering te maken. Zij hadden hierdoor een instrument in handen en de mogelijkheid om de gezuiverde gebieden in de RS, alwaar cfm census 91 grotere hoeveelheden danwel meerderheden van een andere bevolkingsgroep woonden, te consolideren.

VERANDERINGEN

De veranderingen binnen het politieke klimaat van Bosnië vanaf 1996 zijn zeker geen gevolg van een vruchtbaar democratiserings proces. De veranderingen zijn eerder toe te schrijven aan de wijze waarop de IC als een "olifant door de porseleinkast" wijzigingen aanbracht in de instituties van Bosnië. De status quo is met

“geweld” veranderd door de IC dmv interventie politiek met als doel het verzwakken van de greep die de nationalisten hadden op de Bosnische maatschappij. Als zodanig kan men dus wel spreken van voortschrijdende democratisering echter deze is kunstmatig en zeer fragiel. Methoden die werden toegepast door de IC zijn oa het arresteren van oorlogs misdadigers, het robuuste optreden in Banja Luka van SFOR tegen SDS sympathisanten benodigd om Plasvic te ontzetten in de zomer 1997, het innemen van B. Servische televisiestations in oktober 1997, het vernietigen van de financiële basis van Servische hardliners, het ontslaan van politieke functionarissen en het strepen van kandidaten van kieslijsten.

Het fundamentele gebrek die het democratiserings proces ondermijnt is wel het gebrek aan “etnische veiligheid”. Dit is m.n. de reden voor conflicten in multi- etnische staten alswel het gebrek aan vertrouwen tussen de bevolkingsgroepen. Ergo, het gebrek aan “etnische veiligheid” ondermijnt al hetgeen de IC probeert te bereiken en weerhoudt Bosnië van een vreedzame toekomst. In elk land heeft het electorale systeem een grote invloed op het politieke klimaat en beïnvloeden het gedrag van politieke partijen en politieke elites.

In multi-etnische staten is de keuze van het electorale systeem mn belangrijk. Afhankelijk van het gekozen systeem kan het of voorzien in prikkels voor partijen om ruim denkend en coulant te zijn, of het kan het tegengestelde bewerkstelligen nl het in de hand werken van nationalistische en/of etnische tendensen. Binnen de IC komen steeds meer stemmen op het electorale systeem aan te passen in Bosnië teneinde laatst genoemde te kunnen vermijden. Momenteel zijn de Bosnische autoriteiten bezig een kieswet op te stellen die eind 1998 gereed had moeten zijn. Als een democratie in Bosnië voet aan de grond wil krijgen en er een duurzame vrede moet ontstaan zonder de afhankelijkheid van de immense internationale aanwezigheid, is het van cruciaal belang dat de nieuwe kieswet een basis

vormt voor etnische veiligheid. Tot nu toe zijn alle verkiezingen in Bosnië na 1996 verlopen na het opstellen van verkiezing reglementen vervaardigd door een “Provisional Election Commission” (PEC) onder toezicht en in samenwerking met de OSCE in afwachting van het tot stand komen van een nationale kieswet.

INVLOED OHR

De gevormde wetgeving met als doel Bosnië in lijn te krijgen met DPA werd geformuleerd door de Office of the High Representative (OHR). Na zo'n negen maanden bespreking werd op 20 juni 1997 de wetgeving uiteindelijk geaccepteerd door het Bosnische Huis van Afgevaardigden. Teneinde het proces in de toekomst te versnellen kreeg de OHR na de Peace Implementation Council (PIC) bijeenkomst in Bonn op 10 december 1997 verdergaande bevoegdheden.

Hierdoor werd het voor de OHR nu mogelijk om autoriteiten die het vredesproces tegenwerkten, wel of niet verkozen, te ontslaan maar ook om beslissingen te nemen en door te voeren bij evt twisten tussen de partijen.

Met dit vernieuwde mandaat trachtte de OHR een serie van maatregelen door te drukken teneinde de partijen dichter bij elkaar te brengen. Beslissingen van de OHR waren in dit kader het instellen van een gezamenlijke voertuig nummerplaat, een nieuwe nationale vlag voor Bosnië en een nieuw Bosnisch paspoort. Hij ontsloeg ook autoriteiten die het vredesproces dwarsboomden. Tevens stelde de OHR speciale afgezanten aan voor specifieke probleemgebieden in Bosnië.

VERANDERINGEN IN DE BOSNISCH SERVISCH POLITIEK

De autoriteit van de SDS begon af te brokkelen vanaf midden 1997 door interne tegenstellingen mn tussen Plavsic, een meer gematigder politicus binnen de SDS, en Krajisnik een typische hard liner, hetgeen oa resulteerde in de oprichting van Plavsic's

eigen party de SNS. In de buitengewone verkiezingen van november 1997, die onder toezicht van het OSCE werd gehouden, voor een nieuw nationaal assemblee in de RS, lukte het de SDS en de nog radicalere SRS niet samen de absolute meerderheid te behalen. Deze enorme terugval was grotendeels het gevolg van de beperkte toegang van de SDS tot de media. Dit door de bezetting van SFOR van het zendstation SRT (Serb Radio and Television) die daarvoor onder controle was van de SDS. Toch wonnen de SDS en de SRS samen de meerderheid van de Servische stemgerechtigden in de RS en waren het weer de stemgerechtigden buiten de RS, Bosniacs en Kroaten, die de balans bepaalden in de richting van de ontstane coalitie SNS olv Plavsic, SNSD olv Dodik en de SPRS o.l.v. Radisic (SLOGA coalitie), gesteund door de Bosniac coalitie KCDBIH. De OHR, Westendorp, gebruikte zijn invloed door in januari 1998 SNSD voorzitter Dodik te benoemen tot premier van de RS teneinde de “gematigde” koers binnen de RS kracht bij te zetten. Dit terwijl de SNSD in het assemblee slechts 2 van de 83 zetels bekleedde! Ook bij deze benoeming waren het vooral de stemmen van mn de Bosniacs in het RS assemblee die het mogelijk maakten dat Dodik werd verkozen voor het premierschap.

Sinds de benoeming van Dodik als premier heeft de RS veel steun gekregen van de IC. De OHR zorgde zelfs voor de nodige financiële steun om de regering Dodik in stand te houden door o.a. de salarissen van ambtenaren en leraren in de eerste maanden te betalen. Tevens werd met behulp van internationale adviseurs de financiële structuur van de RS nieuw leven ingeblazen om mn te voorkomen dat de grote sommen geld geïnvesteerd door de IC bij “foute” personen in de zak verdwenen. Snel na zijn benoeming tot premier initieerde Dodik een aantal veranderingen. Zo verving hij veel autoriteiten die als hard liners werden beschouwd uit de industrie en in juli en augustus voltrok zich eenzelfde “zuivering” binnen de media in de RS. De officiële

autoriteiten van de RS initieerden ook een aantal onderzoeken naar vermeende fraude gepleegd door de voormalige autoriteiten, hardliners mn uit de SDS, hetgeen resulteerde in 35 aanklachten. Toen er zelfs aanklachten ontstonden jegens Krajisnik begon het spek echt te stinken. Op 9 juli 1998 ontsnapte de Plavsic getrouwe politie chef ternauwernood aan een aanslag. Hardliners plaatsten een bom onder zijn auto die, helaas voor de daders, iets te vroeg afging waarbij beide daders om het leven kwamen. Als mogelijke vergelding werd op 7 augustus 1998 een aanslag gepleegd op een politiechef trouw aan de hardliners waarbij deze ook omkwam.

Deze persoon, Knezevic, werd voor zijn huis neergeschoten. Knezevic was al eerder gearresteerd toen hij nog directeur was van het bedrijf Centrex, een bedrijf van waaruit Karadzic en Krajisnik vermeende smokkelpraktijken uitvoerden.

De regering en de assemblee die na de buitengewone parlementsverkiezingen zijn ontstaan zijn zeker niet consistent, mn omdat deze zijn ontstaan onder grote druk en hulp van de IC enerzijds en anderzijds omdat de regering Dodik bestaat door de gedoogsteun in het assemblee van mn de KCDBIH. De 1998 verkiezing zou moeten uitwijzen of deze "trend" zijn vervolg kan vinden zonder de externe steun.

VERANDERINGEN IN DE BOSNISCH KROATISCHE POLITIEK

Zoals eerder beschreven bekrachtigden de 1996 verkiezingen de "etnische" status quo" hetgeen ook gold voor de Kroatische politiek. De Kroatische nationalist, mn verenigd in de HDZ hadden het politieke monopolie binnen de Bosnisch Kroatische gemeenschap in BIH. Natuurlijk heeft de IC ook hier veel effort gestoken in het breken van deze machtspositie door ook hier gematigde partijen en personen te steunen. Dit begon steeds meer te lukken vanaf het moment dat de Kroatische HDZ van Tudjman intern dreigde uiteen te

vallen en zodoende de invloed op de Bosnische HDZ verminderde. BIH co-president Zubak, tevens voorzitter HDZ in Bosnië splitste zich af van de HDZ en richtte zijn eigen partij de NHI op. Zubak gaf aan meer te willen meewerken aan DPA en stelde zich in zijn partijprogramma veel milder op naar de IC. Nog net voor de verkiezingen in september 1998 wist hij zijn partij gereed te krijgen om nog deel te kunnen nemen aan deze landelijke verkiezingen. Het voorzitterschap van de Bosnische HDZ werd overgenomen door de nationalist Jelavic.

VERANDERINGEN IN DE BOSNIAC POLITIEK

Het breken van de politieke monopolie van de SDA is tot op heden nog niet gelukt. De Bosniacs zijn wat dat betreft het minst verdeeld. Er is eigenlijk nog geen serieuze oppositie ontstaan. Tevens hebben de grotere Bosniac partijen zich verenigd in een sterke coalitie genaamd KCDBIH waarin de SDA van Izetbegovic nog steeds de grootste rol speelt. Het enige serieuze tegenwicht voor deze coalitie vormt de SDP, een partij die zich als multi-etnisch betiteld. Echter ook nog maar weinig Bosniacs geloven in de door de SDP gepropageerde multi-etnische toekomst waardoor ook deze partij niet sterk genoeg is de machtspositie van mn de SDA te doorbreken.

VERKIEZINGEN 1998

Technisch gezien waren de verkiezingen 1998 in Bosnië zeer veel eisend. Een totaal van 2,6 miljoen geregistreerde kiezers verspreid over heel de wereld waarbij iedere kiezer zijn stem kon uitbrengen over;

- Het presidium BIH.
- Het Huis van Afgevaardigden
- Het presidium RS
- Het Nationale Assemblee RS
- Het Huis van Afgevaardigden MKF
- De kantonraden MKF
- De gemeenteraden van 10 gemeenten

Er werd bij deze verkiezingen een aantal nieuwe zaken doorgevoerd zoals de verplichting aan partijen om

vrouwen op de kieslijsten te plaatsen, het instellen door de OSCE van de "Media Expert Commission" (MEC) en de "Election Appeal Sub Commission" (EASC) die resp toezicht moesten houden op het onpartijdig gebruik van de media en klachten behandelden van partijen aangaande onrechtmatigheden tijdens de verkiezingscampagne en de verkiezingen. Tevens werden onder toezicht van OSCE presidentiële debatten gehouden op radio en televisie. Ook werd van de partijen verwacht dat ze een partijprogramma presenteerden dat moest voldoen aan specifieke eisen zoals standpunten betreffende vluchtelingenzaken, minderhedenrechten, reconstructie en ontwikkeling, onderwijs en sociale voorzieningen. Deze partijprogramma's werden getoetst aan de grondslagen DPA. Indien een partij niet aan deze normen voldeed werden zij uitgesloten van enige verkiezing. (Art 7.40 Political platform PEC Rules and Regulations OSCE).

De verkiezingen zelf verliepen zonder grote noemenswaardige problemen. E.e.a. verliep vredig, zonder veiligheidsproblemen, en de stemgerechtigden hadden de mogelijkheid vrij door BIH te bewegen. Er waren wel enkele problemen m.b.t. het verstrekken van de kiezerslijsten bij een aantal stembureaus hetgeen resulteerde in het te laat openen van deze locaties.

Meer dan 70% van het geregistreerde electoraat, ongeveer 1,8 miljoen mannen en vrouwen, brachten hun stem uit. Van deze 1,8 miljoen brachten ongeveer 9% hun stem uit vanuit het buitenland; ongeveer 43000 vanuit Kroatië en Klein Joegoslavië, ongeveer 126000 via de post vanuit hun huidige buitenlandse verblijfplaats. In BIH zelf brachten, buiten de reguliere stemmers, 100000 hun stem uit via de zgn "absentee ballot" (Displaced persons die niet hun stem konden uitbrengen bij een stembureau in hun voormalige verblijfplaats, volgens OSCE niet gebaseerd op non-Freedom Of Movement (FOM).

Er waren ook ongeveer 190000 personen die via de zgn "tendered bal-

lot" een stem moesten uitbrengen. Deze stembiljetten zijn oa ontwikkeld om diegene die of niet op een kieslijst voorkwamen om welke reden dan ook toch een stem te kunnen laten uitbrengen, danwel hun stem wilden uitbrengen door welke omstandigheid dan ook op een ander stembureau dan waar ze geregistreerd stonden. Van deze 190000 stemmers bleken 40 % niet stemgerechtigd te zijn. Van de resterende 60% bleek inderdaad de meerderheid om verschillende redenen op het verkeerde stembureau hun stem te hebben uitgebracht.

De resultaten van de verkiezingen 1998 zijn weliswaar niet revolutionair te noemen, maar er is toch een lichte tendens waarneembaar in het democratiseringsproces. De machtsbasis waar de leidende partijen in het verleden op konden rekenen is niet meer beperkt tot een puur etnisch georiënteerde partij. Het focussen op de partijprogramma's door de IC creëerde het begin van vrije en open politieke debatten. De levensvatbaarheid van de oppositie steeg m.n. doordat partijen zoals de HDZ, SDS/SRS en de SDA in vergelijking tot de 1996 verkiezing veel stemmen verloren. In de race voor het BIH presidium werd de SDS/SRS kandidaat Krajisnik

verslagen, terwijl de HDZ kandidaat, ondanks verkozen, in steun van het electoraat terugviel van 90% tot 53%. Deze tendens was overigens zichtbaar bij vrijwel alle verkiezingsraces. Dit was m.n. zichtbaar bij de verkiezing voor het Nationale Assemblee in de RS waar t.o.v. de 1997 verkiezing (buitengewone parlementaire verkiezing) geen enkele partij een overtuigende meerderheid behaalde en de SDS/SRS alleen maar nog meer stemmen verloor. In 1996 behaalde de SDS en de SRS een absolute meerderheid van 51 zetels in het 83 zetels tellende assemblee. Dit jaar kwamen de SDS/SRS niet verder dan 30 zetels.

Dit biedt zeker perspectief voor meer pluralisme en democratie in de RS. De nederlaag van Plavsic is hierin een afwijking te noemen. Hierbij moeten we echter niet vergeten dat Plavsic haar positie verwierf in 1996 als lid van de SDS, en dat haar positie tijdens de buitengewone parlementaire verkiezingen niet verkiesbaar was.

In de MKF domineren de HDZ en de SDA nog steeds, echter ook deze dominantie is significant verminderd op landelijk en MKF entiteits- en kantonnaal niveau. In het MKF Huis van Afgevaardigden verloor de SDA 20 van de 88 zetels. De HDZ verloor

8 van de in 1996 verworven 36 zetels. Gematigde partijen zoals de SDP zijn sterker uit de verkiezingen gekomen in vergelijking met 1996, het aantal zetels is zelfs verdubbeld tot verdriedvoudigd. Ondanks het feit dat de NHI van Zubak niet het aantal zetels heeft behaald zoals vooraf gehoopt, zal de partij toch consistent aanwezig zijn en blijven in de Bosnische politiek. Mogelijk zal deze partij in de toekomst meer aanhang krijgen als gevolg van de steeds groter wordende kracht van de oppositie in Kroatie ten koste van de macht van de HDZ van Tudjman. Belangrijk te vermelden is dat Servische partijen, zij het in kleine mate, voor het eerst vertegenwoordigd zijn in twee instituties van de MKF.

De politieke instituties van Bosnië kunnen in wezen nog steeds niet functioneren zonder de hulp van de IC. De spanning tussen de entiteiten is al niet bevorderend m.b.t. de democratisering laat staan de spanningen tussen bevolkingsgroepen danwel de ontstane politieke stromingen binnen de entiteiten en bevolkingsgroepen. De IC zal standvastig en pro-actief tewerk moeten gaan om DPA te implementeren hetgeen ooit zal moeten leiden tot een "self sustaining democracy" in Bosnië.